

III RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 180 (12).**

1928.

III Riigikogu koosolek 8. novembril 1928
kell 10.

Kokku on tulnud 94 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, välisminister **H. Rebane**, rahaminister **A. Teetsov**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, põllutöökasvatamine ja metsandusminister **O. Köster**, kohtuminister **T. Kalbus**, haridusminister **A. Mõttus**, sõjaminister **N. Reek**, teedeminister **A. Kerem**, tööhoolekandeminister **K. Soonberg**.

P ä e v a k o r d :

1. A. Jõeääre küsimine rahaministrile end. pangakontori „G. Scheel & Co” tempelmaksustamata võlakohustuste ja kursigarantiide asjas.

2. Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele koosseisude koondamise põhimõtte rikkumise asjas.

3. Riigikassa kuueprotsendiliste võlakirjade väljaandmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Kriminaalkohtupidamise seaduse § 986. muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Linnaomavalitsuste laenu eest vastutamise seadus — I lugemisel.

6. Loomataudide vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

7. Loomataudide vastu võitlemise seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

8. Katlamaksu kaotamise seadus — II lugemisel.

9. Orjapidamise kohta käiva rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

10. Tapamajade ja liha järelvaatuse seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

11. Kriminaalseadustik — II lugemisel.

12. Asunduskapitali seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

13. Asunikude ehituslaenu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

14. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtetes tööaega kaheksa tunniga päevas ja

neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

Juhataja **K. Einbund**: Riigikogu koosolek on avatud.

1. Päevakorra muutmise.

Rahaminister **A. Teetsov**: Teen ettepaneku, päevakorra-punkt

5. päevakorrast välja jätta, kuni Vabariigi Valitsus esineb sooviavaldusega, see küsimus jälle päevakorda võtta. Vabariigi Valitsusel on kavatsus veel linnade liidult selle küsimuse üle lähemaid andmeid koguda, ja selleks on see tarvilik. (J. Voiman, stp: Kas kriis pidi tulema? — K. Kornel, rhv: Seda meie ei karda! — O. Gustavson, stp: See pole küll enam valitsus!)

Päevakorrast jäetakse välja rahaministri ettepanekul 5. punkt (+28, —19).

2. Teadaandmine Vabariigi Valitsusele tagasiandud seaduseelnõu kohta.

Sekretär **M. Juhkam**: Riigikogu juhatus on andnud Vabariigi Valitsusele tagasi riigi ettevõtete ja eriotstarbeliste kapitalide erieelarvete seaduse.

3. A. Jõeääre küsimine rahaministrile end. pangakontori „G. Scheel & Co” tempelmaksustamata võlakohustuste ja kursigarantiide asjas.

A. Jõeäär (stp) (loeb):

1) Kas on end. pangakontori „G. Scheel & Co” poolt Tempelmaksu seaduse § 27. p. 2. ettenähtud tähtaja jooksul tasutud tempelmaksu 1924. ja 1925. a. maksustamatajäänud võlakohustustelt ja kursigarantiidelt, kogusummas 358.667.266 mk. pealt, milliste üle teatatud end. rahaministrile juba 1925. a.?

2) Kui ei ole tasutud, siis kas on samme astatud trahvi määramiseks ning sissenõudmiseks?

4. Eesti sotsialistliku tööliste

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

partei Riigikogu rühma arupärimine Vabariigi Valitsusele koosseisude koondamise põhimõtte rikkumise asjas ja Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele.

kümnetuhandalise riigiteenijate armee ülalpidamine meie kitsastes oludes ja piirides, kus keskmiselt iga valla kohta 60 riigiametnikku tuleb (rääkimata omavalitsuseteenijatest) rahva kandjõule ei vasta ja halvavalt mõjub rahvamajanduse edule, takistades produktiivseteks ülesanneteks summade leidmist, kuna rahva maksujõud viimse võimaluseni välja kurnatud.

Sotsialistide ettepanekul võttis Riigikogu juba 1924. aastal sooviavalduse vastu, et Vabariigi Valitsus kõige lähemal ajal valitsemise süsteemi lihtsustamise ja laialise ametnikkude aparadi põhjaliku ümberkonstrueerimise kavaga esineks, kõik abinõud tarvitusele võtaks asjaajamise lihtsustamiseks, kõigepealt aga igasuguse laiutamise vastu võitleks.

Eriti peaks laiutamine ja onupojapolitika, ametikohtade loomine selleks, et üksikutele muretseda suurepalgali kohte, olema lubamatu praegu üleelataval raskel ajal, kus kehvad kodanikud oma viimset jõudu peavad pingutama, et kanda riigi väljaminekute ülejõukäivat koormat.

Tegelikult talitab aga Vabariigi Valitsus otse vastupidi oma deklaratsioonile ja ignoreerib rahvaesinduse selgelt väljendatud tahet.

Kõige kujukamalt näitab seda endise raudteede peadirektori O. Reinok'i määramine riigi turbatööstuse kolmanda direktori kohale palgaga 35.000 senti kuus, samal ajal, kus Riigikogu kõigis riigi ettevõtete põhimäärustes järjekindlalt vähendanud direktorite arvu ühe peale. Sedasama põhimõtet sooviti teostada ka riigi turbatööstuse suhtes, kuid Vabariigi Valitsus ei näi ruttavat seisukohavõtmisega selles küsimuses, küll aga ruttas sellega, et määras kolmanda direktori kohale, mis kauemat aega vakant seisis nimelt selleks, et ära oodata Riigikogu poolt põhimääruste vastuvõtmist, — ametisse vallandatud raudteede peadirektori O. Reinok'i, kelle endise tegevuse kohta nii riigikontrolli poolt kui ka Riigikogu komisjonides mõndagi ette toodi.

„Ametisse astudes deklareeris Vabariigi Valitsus muu seas, et ta erilise ülesandena oma tegevusekavasse võtnud valitsuseaparaadi ümberkorraldamise ühes asjaajamise lihtsustamisega, silmas pidades kulude kokkuhoidu.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm on alati tähelepanu juhtinud sellele, et mitme-

O. Reinok'i määramiseks kolmanda direktori kohale olevat erilist initsiatiivi üles näidanud härra Riigivanem, kes peaks eeskujuna andma põhimõtete täitmises, mida deklareeritud valitsuse juhtimisele asudes.

Eesti sotsialistliku töölispartei Riigikogu rühm soovib sel puhul Vabariigi Valitsuselt vastust järgmistele küsimistele:

1) Kuidas on kokkukõlas koosseisude koondamise ja kokkuhoidmise põhimõtete kolmanda direktori ametiseseadmise riigi turbatööstuses, kus kahele endiselegi tööd ei jätku?

2) Miks ei arvesta Vabariigi Valitsus Riigikogu seisukohtadega direktorite arvu vähendamise asjas riigi ettevõtetes?

3) Millised on põhjused, mis sundisid Vabariigi Valitsust, rikkudes deklareeritud põhimõtteid ja ignoreerides rahvaesinduse tahet, ametisse määrama raudtee peadirektori kohalt vallandatud O. Reinok'i riigi turbatööstuse kolmandaks direktoriks?

4) Missugune oli härra Riigivanema tegevus selles määramise loos?

Tallinn, 7. novembril 1928.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel:

A. Jõeäär.

J. Tiks.

P. Schütz.“)

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Kui satuvad vastollu sõnad ja teod, siis peab olema sellel variseerlikkusel eriline põhjus. Sõnades ja deklaratsioonides tunnustavad kõik võimulolevad erakonnad, tööerakonnast kuni põllumeesteni, et riigis on olemas ülearu palju ametnikke, missugune asjaolu rängalt maksumaksjaid rõhub, ja valimiste-eelsel kihutusetööl minnakse isegi kõige labasema demagoogiani sellel alal ning töötatakse valijaid sellest raskest koormast vabastada. Mis näeme meie aga tegudest? Ainuke erakond, kes valimistel kunagi riigiteenijate arvu vähendamise seljas pole ratsutanud, on sotsialistid, ja nad on jäänud ka ainukeseks erakonnaks, kes tegelikult Riigikogus ametnikkude vähendamise ettepanekutega esinenud. On tehtud meie poolt ettepanekuid üksikutele aladel, võiksimel meelde tuletada ettepanekuid tollivalitsuse alal. On tehtud ka üldisi ettepanekuid, 10%-lise palgakrediidi vähendamise ettepanek näiteks, mis oli sihitud selleks, et sundida valitsust täitma Riigikogu poolt vastuvõetud sooviavaldust koosseisude koondamise üle. Kuid need-samad demagoogid, kes rõkkavad valimiste eel sellest, et ühes endise kubermangu suuruses riigis 25.000 ametnikku endid maksumaksjate

kulul laiutavad, lükkavad aga tagasi kõik paranduse-ettepanekud pilke ja naeru saatel. Süsteemi lihtsustamine aga venib ja venib. Juba 1924. aastal võttis Riigikogu minu ettepanekul vastu sooviavalduse, mis kõneleb muu seas järgmist: Vabariigi Valitsus peaks esinema kõige lähemal ajal ministeeriumide korraldamise ja koosseisude seaduseelnõudega, mis võimaldaks valitsemise süsteemi lihtsustada ja praegust laialdast ametnikkude aparaati põhjalikult ümber konstrueerida. Samuti kuni uue koosseisude seaduse maksmapanemiseni tulevad valitsusel ühes riigikontrolliga kõik abinõud tarvitusele võtta asjaajamise ja arvepidamise lihtsustamiseks. Misugune on aga tegelik tagajärg? Süsteem on jäänud samasuguseks, paberiuputus on kasvanud veelgi ja kümnetesse-tuhandetesse ulatavate ametnikkude arvust on väiksemad vennad üle koormatud tööga rohkem veel kui enne. Kui ametnikke on koondatud, siis on alatud uksehoidjatest, käskjalgadest, ruumidekoristajatest j.n.e., neile on mitmel pool tööd tõstetud endisega võrreldes kolmekordseks. Pühakirjasõna tarvitades peaks ütleva, et meil kurnatakse sääski aga kaamelid neelatakse alla, ja selle tagajärjel üldsummas suureneb niihästi ametnikkude arv, kui ka palgakrediit. Sellepärast, et mõnele suurele kaamelile kohamuretsemine maksab rohkem, kui mitme ja mitme väikese sääse kurnamisega kokku hoitud. Milles seisab selle vastolu põhjus? (J. Lehtman, as: Mispärast riigiametnikud kaamelid on? R. Penno, as: Kes see kaamel on? J. Fuks, as: Kas elevant ei ole?) O jah, seal tuleb igasuguseid tüüpe ette.

Samuti kui üldse majanduseelu juhtimisel kodanlikkudel erakondadel esimesel kohal seisavad üksikute isikute taskuhood, mille all loomulikult üldsushuvid kannatavad, nii on lugu ka siin.

Kui mõnel suurel kaamelil on vägev onu kuskil erakonnas, siis vilistatakse kokkuhoidmise põhimõtete ja raske maksukoorma all ägava rahva huvidele, selleks, et onupojale sooja kohta muretseda. Ja kujukamat näidet, kui seda puudutab käesolev arupärimine, on vaevalt leida, sest siin on isegi niikaugele mindud, et ignoreeritakse rahvaesinduse küllalt selgelt väljendatud taht. Riigikogu on järjekindlalt kõigis riigi ettevõtete põhimäärustes vähendanud direktorite arvu 3-elt 1-le erandita kõigis riigi ettevõtetes, ja sama põhimõtet sooviti teostada ka riigi turbatööstuses. Riigi turbatööstuse põhimäärused on praegu Vabariigi Valitsuses kaalumisel, ja nähtavasti Vabariigi Valitsus selle kaalumise väga ei ruttu. Kuid seniajani seisis siiski üks vakantne

direktorikoht täitmata, et ära oodata, misuguse kuju omandavad põhimäärused nende lõplikul vastuvõtmisel, kas nähakse neis ette 1 direktor või 3. Nüüd aga samal ajal, kui valitsus oleks pidanud oma seisukoha avaldama nende põhimääruste kohta, määratakse sellele vakantssele 3-da direktori kohale vallandatud endine raudteevalitsuse direktor härra Reinok. (Kaubandus-tööstusminister J. Holberg: Ei ole vallandatud.) Kuidas saadi teda siis turbatööstuse direktori kohale määrata, kui ta endisel kohal alles oleks olnud. (Kaubandus-tööstusminister J. Holberg: Ta ise lahkus omal palvel.) Aga igatahes sundis teda seda lahkumispalvet esitama väga selgelt Riigikogu komisjonis vastuvõetud seisukoht tema suhtes, mis minu arvates Vabariigi Valitsusele, kes kontaktis töötab Riigikogu ja ta komisjonidega, peaks teada olema. Räägitakse, et selle härra määramisel 3-da direktori kohale erilist initsiatiivi lugupeetud härra Riigivanem üles näidanud. (Riigivanem J. Tõnisson: Mille poolest?) Selle kohta on liikumas kuuldused ja härra Riigivanemal on võimalik Riigikogu kõnetoolil sõna võttes teatada, kas need kuuldused vastavad tõele. (Riigivanem J. Tõnisson: Minul ei ole mingisugust kuuldust teada, tooge ette). Kui härra Riigivanem soovib, ma võin öelda, et meil näiteks... (Välisminister H. Rebane:... kõneldakse. — E. Sulg, rhv: Turul räägitakse palju asju. — Põllutööminister O. Köster:... sosistatakse.) Isiklikult ei ole ma härra Riigivanema jutuaajamise juures viibinud, ei või oma isiklikkude kogemustega seda kinnitada. Räägitakse, et härra Riigivanem on kõigepealt soovitanud teedeministrile härra Reinok'ile koht muretseda; teedeminister vastanud, et tal seda võimalik teha ei ole. (Riigivanem J. Tõnisson: Ei ole õige.) Siis on härra Riigivanem härra kaubandus-tööstusministri poole pööranud. (Kaubandus-tööstusminister J. Holberg: Ei ole härra Riigivanem minu poole pööranud.) Ja kui härra kaubandus-tööstusminister on vastanud, et tal seda võimalik teha ei ole, sest pole vakantsset kohta, siis on kaunis kindlal kujul nõudnud, et määratagu härra Reinok turbatööstuse direktoriks... (Kohtuminister T. Kalbus: Eks see ole ikka valitsuse asi.) Jah, kindlasti, väga õige, selle vastu ma ei vaidle, et Vabariigi Valitsusel niisugused õigused on. Aga sarnasel korral, kui ta neid õigusi otstarbekohaselt ei tarvita, on rahvaesindusel õigus selle kohta arupärimisega Vabariigi Valitsuse poole pöörata. Sellepärast sooviksin mina Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel, kes

käesoleva arupärimise esitanud, Vabariigi Valitsuselt vastust järgmistele küsimistele:

1) Kuidas on kokkukõlas koosseisude koondamise ja kokkuhoidmise põhimõtetega kolmanda direktori ametisseeadmise riigi turbatööstuses, kus kahele endiselegi tööd ei jätku?

2) Miks ei arvesta Vabariigi Valitsus Riigikogu seisukohtadega direktorite arvu vähendamise asjas riigi ettevõtetes?

3) Millised on põhjused, mis sundisid Vabariigi Valitsust, rikkudes deklareeritud põhimõtteid ja ignoreerides rahvaesinduse tahet, ametisse määrama raudtee peadirektori kohalt vallandatud O. Reinok'i riigi turbatööstuse kolmandaks direktoriks?

4) Missugune oli härra Riigivanema tegevus selles määramise loos?

Kui härra Riigivanem nii huvitatud on sellest küsimusest, nagu see ta vahelhüüdest selgub, siis loodan ma, et ta võimaluse annab sellele arupärimisele vastata ja arupärimise poolt hääletab.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Arupärimise-ettepanekut toetab 25 Riigikogu liiget, seega on arupärimine vastu võetud. (M. Martna, stp: Kas mitte rohkem ei ole?)

Kaubandus-tööstusminister **J. Holberg:** Kui raudteede... (O. Gustavson, stp: Rootsi vassongi mees!)

Juhataja **K. Einbund:** Rkl. Gustavson, leian Teie sõnad ebasüüdsad olema ja teen Teile märkuse. (J. Voiman, stp: Ta ütles mulle seda, ega ta Teile ei öelnud.) Riigikogu liige Voiman!

Kaubandus-tööstusminister **J. Holberg:** Päril karjapoisi moodi!

Juhataja **K. Einbund:** Härra kaubandus-tööstusminister, ma leian teie sõnad olema ebasüüdsad ja teen Teile märkuse.

Kaubandus-tööstusminister **J. Holberg:** Kui raudteede peavalitsuse direktor insener Reinok omal ajal lahkus kohalt, palve sisse andes, kui ta vastu teatud süüdistused olid tõstetud, anti talle lubadus, et kui need süüdistused lõpevad, ja kohus ta neis küsimustes õigeks mõistab, siis olevat tal õigus saada riigiametis teatud koht. Kas see koht peab olema väiksem või kõrgem, selle kohta mingisuguseid lubadusi ei antud. Vahepeal oli kohus kõik küsimused läbi arutanud ja härra Reinok'i õigeks mõistnud. Järelikult, mis tuli siis teha praegusel valitsusel? Praegusel valitsusel tuli see lubadus, mis peadirektor Rei-

nok'ile palve esitamise korral anti, täita. (J. Vain, stp: Kas tänavu turbaid on rohkem lõigatud?) 30% rohkem kui läinud aastal. Vabariigi Valitsus ei ole ühtki päeva viivitanud seisukoha võtmisega uute põhimääruste juures, kus on ette nähtud 1 direktor. Mitte sellepärast ei ole põhimäärused rahaasjanduse komisjonis seisnud, vaid sootu teistel põhjustel. Nimelt neil põhjustel, et rahaasjanduse komisjon avaldas soovi, et terendamise kava läbi töötataks ja viimane rahaasjanduse komisjonile ette pandaks, et näha, mis on turbatööstuse tulutoov osa ja mis-sugused osad tulevad maha kirjutada, samuti et oleks selge pilt tööstuse sissetulekutest ja seisukorrast. Sarnase suure kava väljatöötamine oli võetud talvekuudel, kuna seda tuleks teha suvekuudel, selleks palju eriteadlasi nõupidamistele kogudes ja asja põhjalikult arutades. Paari nädala eest sai see valmis. Vabariigi Valitsus on seisukoha võtnud ja need rahaasjanduse komisjonile esitanud, nii et küsimuse lõplik lahendamine seisab rahaasjanduse komisjoni käes.

Mis kolmandasse küsimusse puutub, et mis viisil on härra direktor Reinok'i määramine sündinud, siis peab tähendama, et täiesti harilikus korras, ilma et härra Riigivanem seal mingit erilist initsiatiivi oleks üles näidanud.

A. Jõeäär (stp): Arupärijate nimel teatan, et meie vastusega rahuldatud ei ole, ja teen ettepaneku,

avada läbirääkimised järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

5. Riigikassa Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Jürman: Riigikassa kuueprotsendiliste võlakirjade väljandmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** Riigikassa kuueprotsendiliste võlakirjade väljalaskmise seadusega tahetakse õigus anda Vabariigi Valitsusele välja-
lasta kuueprotsendilisi võlakirju. (M. Martna, stp: Kus kohast välja lasta?) Tähendab, Vabariigi Valitsus trükib teatud võlakirju... Härra Martna, Teie pärast teete vast redaktionilise paranduse. Kogu võlakirjade nimiväärtus on 7.610.000 krooni. Need võlakirjad läheksid vastavalt sõlmitud Rootsi tikustrusti lepingule välislaenu katteks. Tähendab, selle lepingu sõlmimisega juba võeti kohustus ja otsustati, et tuleks meil teha kuni 7.000.000-krooniline välislaen. See seaduseelnõu, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud, on muudetud selles

osas, et 10 miljoni võlakirjade asemele on võetud 7.610.000 krooni. Vähendamine on tingitud sellest, et taheti võtta ainult aluseks sõlmitud lepingule vastavalt välislaenu.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Rahaminister A. Teetsov: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjon on seda seaduseelnõu muutnud selles mõttes, et on vähendanud valitsuse poolt esitatud summa — 10 miljoni krooni asemele võtnud 7.610.000 krooni. Valitsuse arvates ei ole see samm otstarbekohane, sest et kogusummas lähevad need esimeses järjekorras ehitusel olevad raudteed, nimelt Tartu-Peterseri laiarööpeline raudtee, Rapla-Virtsu raudtee ja Tallinna kitsarööpeline raudtee, maksma 11.814.000 krooni.

Riigikogu rahaasjanduse komisjoni poolt vastuvõetud seisukoha järgi kujuneb seisukoht järgmiseks: ehitusekulud oleksid üldse 11.814.000 krooni, tuletiku monopolilt saaks 3 miljonit krooni, laenust võlakirjade realiseerimisel 7 miljonit krooni, tähendab ehituseks saaks üldse 10 miljonit krooni, seega oleks ehituse arvel puudujääk 1.814.000 kr. (Vahelhüüe A. Anderkopp'i, tões poolt.) Siin ei ole kuskil seinä näha. Siin luuakse üks imashinaar sein, mis on täiesti mõttetu kui seda vaja ei ole. On selge, et kulud, mis Riigikogu poolt ette nähtud, tulevad katta. Ei saa ju see motiiviks olla, kui rahaasjanduse komisjonis öeldakse, et see valitsuse ja rahaministri asi on teed otsida, kust see katta tuleb. Siin on tee leitud. Sellepärast arvan mina, ja ka valitsus on sellel arvamisel, et tuleb jääda esialgse summa — 10 miljoni krooni juurde. Kui rahaasjanduse komisjonis öeldi, et ei olevat küllalt kalkultatsioone, et seda põhjendada, siis oleks valitsus võinud ja veel kalkultatsioone esitada, aga minu arvates esitatud kalkultatsioonid on küllalt selged. Igatahes ei ole see seaduseelnõu niivõrt kiire, et hakataks neid summasid, mis tingimata vaja, jupikaupa muretsema. Niipalju, kui minul välislaenude ajalugu teada, niisuguse summa suuruses — 7.610.000 krooni — ei ole kuskil laenu välja antud.

A. Anderkopp (tões): Austatud Riigikogu liikmed! Mina olen isiklikult arvamisel, et Vabariigi Valitsusel vähe põhjust saab olla käesoleva seaduseelnõu vastu I lugemisel rääkida, vaid seda võiks teha II lugemisel vastavate paragrahvide juures, kus üksikasjad otsustamisel. Sellepärast ei ole mina ega meie rühm tarvilikuks pidanud selle küsimuse kohta

enne seisukohta võtta. Kui aga härra rahaminister küsimuse niisugusel kujul üles tõstnud ja oma kõne lõpul isegi tähendas, et niisugusel kujul ei ole keegi välislaenu teinud, siis tuleks küll küsida, mispärast valitsus laenu alused niisuguse summa ulatuses kinnitamiseks ette pani. Kui härra rahaminister selle summa vastu vaidleb, vaidleb ta oma endise töö vastu.

Mis puutub sisuliselt asjasse, siis minu arvates ei tohiks härra rahaministrile teadmata olla need põhjused, mispärast rahaasjanduse komisjon seadust parandanud, või vähemalt see osa rahaasjanduse komisjonist, kes heaks arvanud ette panna. — muuta Vabariigi Valitsuse ettepanekut. Selleks on ette toodud põhjendused. Kuid härra rahaminister ei ole neid põhjendusi ette toonud, ja ometi on need motiivid selles asjas küllalt tähtsad. Kui Vabariigi Valitsuse poolt ettepanek tehti, linnade laenu eest vastutamise seadus päevakorrast ära võtta, siis on sellel sisuline mõte. Kui aga valitsus siinsamas teise käega tuleb ja ütleb, et ta neid otsuseid, mis Riigikogu vastu võtnud välislaenu kitsendamise asjus, heaks ei taha kiita, siis on see võõrastav.

Meil on raudteede ehitamiseks teatav kava vastu võetud, kusjuures esimeses järjekorras ehitamisele on määratud kaks teed. Meie rühm asub seisukohal, ja on juba varemalt tähelepanu sellele juhtinud, et lähemal ajal ei saa teiste, uute raudteede ehitamise juurde nii kerge käega minna. Rahaasjanduse komisjon on rahaminister arvamist avaldanud, et juba 1931. a. võib uute teede ehitamisele asuda. Minul seda usku küll ei ole. Uusi raudteid oleks võimalik ehitada ainult uute välislaenu abil. Kuid praegusel korral uusi välislaene teha raudteede ehitamiseks — seda ei saa. Meil peab enne selge olema, missugused võimalused selleks olemas ja kuidas lubavad majanduslikud olud. Alles siis võime midagi teha, aga mitte nõnda kerge käega asja otsustada.

Mis puutub nende teede summadesse, siis on õige, et kui kõik meil kasutada olevad summad kokku võtta, et siis tuleb puudujääk.

Kuid, nagu rahaasjanduse komisjonis härra rahaminister tähendas, — see on ka valitsuse seisukoht — peaksime meie raudtee operatsiooni kapitali välislaenust saama. Ma arvan, et niisugune seisukoht ei lase end kuidagi kaitsta. Kui meie raudteed ehitame võõra kapitaliga, ja isegi seda ei saa, et meie operatsiooni kapital on oma käes, siis on see küll lubamatu.

Viimasel Riigikogu koosolekul kuulsime, kuidas üks kõneleja katsus maksubilansi seisukohast vaadata linnade laenuküsimust. Ta

leidis, et majanduslik olukord uusi välislaene kanda ei luba. Ja see on õige.

Üks peaks kindel olema, et meie peaksime võimalusi leidma, et operatsiooni kapital omast käest tuleks. See ongi see, mis meid on sundinud rühma nimel suurema laenu tegemise vastu vaidlema. Mina ütlen härra rahaministrile kindlal sõnal, et temal ei ole lootust, kui valitsus peaks teisel lugemisel sellekohase ettepaneku tegema, et meie rühm seda toetaks.

Rahaminister A. Teetsov: Lugupeetud rkl. härra Anderkopp ei öelnud midagi uut, ja sisuliselt ei saa ma palju vastata sellepärast, et härra Anderkopp ei ole näidanud, kuidas neid töid, mis Riigikogu poolt otsustatud, lõpule viia. Siin ei ole seda küsimust puudutatud, sest see on suur küsimus, ja seda ei saa nii kergelt otsustada. Siin on Riigikogu poolt sihtjooned üles seatud, mis täita tulevad. Kuidas seda teha, ei ole härra Anderkopp öelnud. Mina ütlen, et seaduseelnõu ei ole nii kiire, et see peaks täna või homme vastu võetama. Sellega on aega. Valitsusel ei ole tarvis enne 1. jaanuari 1930 raha. Kui ütleme, et neli kuni viis kuud kulub paberite valmistamiseks, siis on aega küllalt selleks. Oleks otstarbekohane, et rahaasjanduse komisjonis seda küsimust põhjalikult arutataks, kuidas seda teha. Valitsusel on plaan, kuidas töid lõpule viia, ning valitsus teeb teisel lugemisel ettepaneku, vastav punkt parandada, kui Riigikogu otsekohe ei otsusta — seadus rahaasjanduse komisjoni tagasi saata.

A. Anderkopp (töer): Meil on lugupeetud härra rahaministriga tihti sel alal arusaamatusi olnud. Härra rahaminister on arvamisel, et Riigikogu peab see olema, kes otsekohe numbrid või kalkulatsiooni annab, ja valitsus on see, kes seda arvustab. Meie seisukoht on vastupidine, nimelt see, et Riigikogu käes ei ole valitsemisaparatuur, ja meie käes ei ole andmeid, vaid kes kalkulatsiooni peab tegema, on rahaministeerium, ja Riigikogu on see, kes on arvustaja osas. Nii on see iga maa parlamendis, ja ma arvan, et meil Eestis põhjust ei ole osasid ümber vahetama hakata. Mina olen öelnud, kuidas meie käesoleva raudtee-ehitamise laenu peale vaatame, ja näidanud teed, kust neid krediite nõutada. Seda olen mina öelnud rahaasjanduse komisjonis ja ka siin. Ega mina ei saa täpseid kalkulatsioone ette panna, ja sellepärast ei saa mulle ka etteheiteid teha, mispärast peaksin selle etteheite härra rahaministrile tagasi andma. Just valitsusel ei ole täpseid kulusummasid raudteede ehituse kohta ette panna ja seda vähem saab ta seda meilt nõuda. Kui valitsusel põhjusi

on eelnõu komisjoni tagasi anda, siis selle vastu mina ei ole, aga mina ütlen veel kord, et kui eelnõu II lugemisele tuleb, siis meie riigi ja majanduse seisukohalt võimalikuks ei pea, et raudteede operatsiooni kapital uue välislaenuga loodaks.

Aruandja A. Jürman (lõpusõna): I lugemise juures on rohkem vaieldud küsimuste üle, mis oleks olnud loomulik ette tuua II lugemise juures. I lugemise juures ei ole käesoleva seaduseelnõu vastu keegi kõnele- nud. Rahaasjanduse komisjon võttis selle laenu- seaduse vastu mitte kui laenu, mis kavatsetakse teha, ilma, et mingisuguseid kindlaid väljavaateid või kindlat alust oleks, vaid seda välislaenu tehakse vastavalt eelmisele lepingule, ja sellepärast kujunes see niisuguse täpse summana. Aluseks võeti seda, et kahe raudtee ehitamine, kui maha arvata tegevusekapitalile minev summa, koosneks kahest summast, mis teeb välja 3 miljonit ja 7 miljonit krooni, kokku 10 miljonit krooni.

Juhataja K. Einbund: (Hääl- letatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

6. Kriminaal-kohtupidamise seaduse § 986. muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja O. Tief: Maksva korra järgi ei või kohtu-uuriija maksta tasu ekspertidele, tunnistajaile ja muile isikuile, kes kohtusse või kohtu-uuriija juurde kutsutud. See õigus on ainult kohtul. Tege- likus elus sünnitab see aga raskusi, eriti kohtu- uuriija juurde kutsutud isikuile, ja ühtlasi väga palju kirjavahetust ametiasutustega. Häda- tarvidust niisuguse kitsenduse järele ei ole, sest ei ole põhjust arvata, et kohtu-uuriija ei saaks toime sarnase lihtsa operatsiooniga, nagu raha väljamaksmine tunnistajaile, eksperti- dele ja kohtusse ilmunud isikuile. Sellepärast on kohtupidamise seaduses vastav muudatus tehtud. Kohtuministeeriumi poolt on esitatud seaduseelnõu, millega jäetakse kohtusse kut- sutud ekspertidele, tunnistajaile ja teistele isikuile tasumaksmise kord endiseks, kuid juurde on lisatud üks lause, millega korralda- takse seda küsimust kohtu-uuriijate juurde kutsutud isikute suhtes.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I luge- misel vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: (Hääl- tatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

7. Loomataudide vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

(Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Üldkomisjoni aruandja **O. Pukk**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

8. Loomataudide vastu võitlemise seaduse täiendamise seaduse arutamisel äravõtmine.

Üldkomisjoni aruandja **O. Pukk**: Selle küsimuse kohta esitati kaks eelnõu: üks Riigikogu liikmete Puki, Teetsov'i ja Tonkman'i, teine Vabariigi Valitsuse poolt. Üldkomisjon võttis arutamise aluseks Vabariigi Valitsuse eelnõu, millepärast nüüd teine eelnõu ülearuseks muutub. Sellepärast teen üldkomisjoni nimel ettepaneku,

ülaltähendatud eelnõu arutamisel ära võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

9. Katlamaksu kaotamise seadus — II lugemisel.

(Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

Sotsiaalkomisjoni aruandja **L. Johanson**. (Pealkiri).

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean tarvilikuks öiendada üksikuid küsimusi, mis rkl. Johanson eelnõu esimesel lugemisel katelde järelevalve kohta esile toonud. Pean tähendama, et ei vasta tõele see seisukord, nagu ei oleks tehniline järelevalve selts oma ülesandeid ja kohuseid täitnud määruseandlikul alal. Määruseandlus ei kuulu seltsi ülesannete hulka, küll aga juhatuskirjade andmine määruste piires, ja seni on tehniline järelevalve selts oma ülesandeid, nii nagu temale need pandud, täitnud.

Pikk õnnetuste arv, mis rkl. Johanson ette kandis, ei ole katelde juures ette tulnud. Seal on tehnilise järelevalve seltsi ajal kaks õnnetujuhtumust ette tulnud, ja nagu juurdlus näitab, ei ole need tehnilise järelevalve puudusest tulnud, vaid oskamatust ümberkäimisest, mis ei kuulunud tehnilise järelevalve seltsi ülesannete hulka. Üldiselt on ka tehniline järelevalve selts, nagu ta aruannetest võib näha, oma ülesandeid täitnud. Muu seas tähendaksin sellele, mis õigustab katlamaksu

kaotamise, et tehnilise järelevalve seltsi alla ei kuulu üksi katlad, vaid ka elektrisise-seaded, tõsteabinõud j.n.e. ja nendel erilist maksu peale järelevalve maksu ei ole. Katelde maksu kaotamine peaks õigustatud olema. Minu kõne oli öienduseks rkl. Johanson'i andmetele.

L. Johanson (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kuigi minu eelkõneleja tarvitas tooni, nagu ei vastaks minu seletused tõele, ja tema peab vajalikuks öiendada, ei öiendanud ta siiski midagi. Need juhtnõõrid lokomobiilide kütjatele ja masinistidele, mis alles läinud aasta lõpul välja antud, on mul praegu käepärast. Need juhtnõõrid anti välja detsembrikuul 1927. aastal ja tänava aasta algul saadeti need kätte. Eesti tehniline järelevalve selts on kauemat aega töötanud, ja alles hiljuti tulid juhtnõõrid välja. See on võrdlemisi kena broshüür, aga ei täida nende määruste aset, mida välja ei antud. (R. Penno, as: Määrusi ei ole õigus anda, juhtnõõrid.) Juhtnõõrid, mis enne välja antud, ei õigusta veel määruste väljaandmata jätmist. Ma ei kõnelenud siin ainult Eesti tehnilisest järelevalve seltsist, vaid kolmest asutusest: valitsusest, kaubandus-tööstusministeeriumi ja tööministeeriumiga, mille juures vastav inspeksioon, Eesti tehniline järelevalve selts ja Eesti tööliste kindlustuseühisus, kellel kõigil on õnnetuste ärahoidmiseks teatud juhtnõõride andmise õigus. (R. Penno, as: Mis need teised teinud...) Mina rääkisin ka teistest ja mitte ainult sellest seltsist. Kui ma õnnetuste arvustiku ette tõin, siis olid need võetud riigi ametlikkude andmete järgi, ja ma ei öelnud, et need ainult katelde kohta käivad, sest ei või ette kujutada niisuurte arvutõnnetujuhtumusi katelde juures. Mina jään püsima selle väite juures, et Eesti tehniline järelevalve selts ei ole suutnud revideerida seda, kuidas ta juhtnõõre kohal täidetakse. Seda ma ütlesin juba, et need juhtnõõrid tulid alles käesoleva aasta algul välja ja trükiti läinud aasta lõpul. (Põllutöökminister **O. Köster**: Hea tunnusmärk, et ikka tuleb.) Iseenesest mõista, kui midagi tuleb, siis meie rõõmustame ikka, tulgu see ilukirjanduse või muul alal, kui aga midagi tuleb.

R. Penno (as): Ei vasta siiski täpselt jällegi rkl. Johanson'i praegune seletus tõele. Peale juhtnõõride on tehnilise järelevalve seltsi poolt katelde alal — ma käsitan seda küsimust, mis praegu seadusega Riigikogu ette toodud, ja loomulikult ei saa teisi küsimusi siia juurde haarata, kõiksuguseid kindlustuseühinguid ja

muud, mis selle seadusega kuidagi seotud ei ole, — on peale selle välja antud trükitud eeskiri katlakütjatele. Nii et need algelised nõudmised, mis tehnilise järelevalve seltsilt nõuda tahetakse ja mis määrustega temale pandud, on täidetud. (A. Oinas, stp: Mitu inspektorit on seltsil?) Ta ülesanne ei ole alalõpmata vabrikus käia. (A. Oinas, stp: Kuipalju on tal tegelasi?) Proovimised on mitmet viisi: on niisugused... proovimised, siis väline järelevaatus ja põhjalik järelevaatus. Neid tehakse kindla süsteemi järgi ja kindlatel tähtaegadel. Loomulik, et välist järelevaatust katelde, kus proovitakse väliseid ventiile j. t., tehakse käigu ajal. (K. Kaal, stp: Eks töölised ole ikka juures seal!) Need proovimised aga, mis põhjalikud, seal ei saa töölised juures olla, seda tehakse vaheajal, kui töölised ära on. Põhjalikku järelevaatust saab teha siis, kui vabrik ei tööta.

Tehnilise järelevalve seltsi insenerid on kriminaal korras vastutavad. (A. Oinas, stp: Kuipalju on tal tegelasi?) Tegelasi on minu teada vist kümme. (Põllutööminister O. Köster: Kõige selgem oleks, kui härra Oinas võtab aruande oma kätte. — A. Oinas, stp: Kuipalju on tal kulusid ja tulusid sel alal?) Ma võin Teile esitada hiljem katelde arvu, ma ei ole selleks praegu ette valmistatud. (Aruandja L. Johanson: 3 korda 533.) Need on peamiselt seal, kus järelevaatus teostatud. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Kindlasti igal aastal jääb järele vaatamata mitmesugustel põhjustel, kas ei ole katlad selleks ette valmistatud või muul põhjusel. Tehniline personaal on rippuv tuludest, ja selts ei saa praegu niipalju inimesi pidada, et võiks oodata niikaua, kui katel kohal korda seatakse. (J. Vain, stp: Aga millal see järgmine tähtaeg on?)

Katelde lõhkemise tagajärjel ei ole olnud rohkem õnnetusi, kui 2. Kui võtta need katlad, mis meil järelevaatusel on, ja võrrelda välismaaga, siis peab ütleva, et õnnetuste arv on väike.

A. Rei (stp): Võibolla, lugupeetud Riigikogu liikmed, on praegu olukord kõnealolevas küsimuses veidi paranenud, selle kohta ei või mina kahjuks midagi kindlat öelda. Mineval aastal aga oli kohtupalatis arutusel üks protsess katla lõhkemise asjas. Selles asjas oli muu seas ka järelevalve insener kohtu alla antud, kes oli puudulikult toimetanud järelevaatust. Põhikiri nõudis järelevaatuse korraldamist kas poole või ühe aasta tagant, selles koh-

tuasjas aga selgus, et järelevaatust oli toime-
tatud 4—5 aasta tagant. Rahukogu oli sunnitud inseneri õigeks mõistma, kuna selgus, et ühe inseneri peale tuleb niipalju järelevaatust, et ükski inimene füüsiliselt ei jõua niipalju katlaid läbi vaadata. (Vahelhüüe keskelt: Nüüd on inseneride arv suurenenud). Võibolla on suurenenud, aga tolkorral selgus, et olukord vähemalt tolajal katelde järelevaatuse alal oli lihtsalt õudne.

See katel, mis lõhkes, oli sarnases olukorras, et ükski insener ei võiks lubada sarnase katlaga töötada, kuid katel töötas siiski edasi. Katelde järelevalve seltsi põhikiri ja on küll kõik väga ilusasti ette nähtud, kui põhjalikult ja kui tihti peab katlaid üle vaatama, kuid kõik need põhikiri ja nõuded olid jäänud täitmata, sest et insener oli liiga vähe ametis, ja need ei suutnud põhikirja nõudeid täita.

Kui olukord on praegu paranenud, siis võib selle üle aina rõõmustada, kuid ma kardan, et asi väga palju paranenud ei ole.

L. Johanson (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Et rkl. Penno ütles ei vasta tõe, see selgus juba tema hilisemast seletusest, kui ta ütles, et Eesti tehniline järelevalve selts on täitnud algelised nõudmised. (R. Penno, as: See on trükiviga!) Kui meie aga vaatame seda, mida see tehniline järelevalve selts teinud, siis peab ütleva, et härra Penno ütles ei ole trükiviga, vaid on selles suhtes täiesti õige. Tehnilise järelevalve seltsi poolt on välja antud mingisugune plakat ja välja antud üks raamat, ja see on kõik, mis tehtud. Aga ega see üks ei ole ülesande teostamine. See ülesande teostamine seisab selles, et vaadatakse katlad tõesti järele. (R. Penno, as: On korraldatud kursusi!) Kui seal üks või teine kursus on ka korraldatud, siis see ka veel seda küsimust ei otsusta. Näete, see plakat on hiljuti trükitud, sellel on trükilõhn alles juures. (Näitab plakatit.) Nii et alles hiljemini on asutud nende ülesannete teostamisele ja on ainult algelised nõuded täidetud.

Mis puutub sellesse, et katlamaksu seadus ei ole seotud kindlustuseühisuse ja töö-koolekandeministeeriumi tegevusega, siis see ei ole jällegi õige. Katlamaksu võeti vana Vene seaduse alusel, ja seda katlamaksu ei ole võetud tehnilise järelevalve seltsi heaks, vaid riigi heaks, et riik neid ülesandeid teostaks.

Kui mina arvustasin Eesti tehnilist järelevalve seltsi ja teisi asutusi, siis ma tegin seda ainult selle sihiga, et näidata, et Eesti tehniline järelevalve selts ei suuda neid ülesandeid teostada, vaid siin on tarvilik, et peab jääma

püsima ka riiklik järelevalve. (Põllutöominister O. Köster: See on peale selle ikkagi olemas!) See peab ka olema.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkirivastu võetud.

Seaduseelnõu tekst võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

10. Orjapida- Sotsiaalkomisjoni aruandja **B. Eil-**
mise kohta käi- **man.**
va rahvusva-
helise konvent- Seaduseelnõu
siooni kinnita- võetakse nähtava
mise seadus — enamusega muutmata vastu.
II lugemisel.
(Tekst III Rk.
7. istungj. pr.
pr. lisades,
vaata sisukord.)

11. Tapamaja- Omavalitsuse komisjoni aruandja **A. Toomel.**
de ja liha jä-
relvaatuse sea-
duse muutmise Seaduseelnõu
seadus — II võetakse nähtava
lugemisel.) enamusega muutmata vastu.
(Tekst III Rk.
7. istungj. pr.
pr. lisades,
vaata sisukord.)

12. Kriminaal- Kriminaalseadustiku komisjoni aruandja **R. Vreeman.**
seadustik — II
lugemisel.
(Tekst vaata „III Riigikogu protokollide Lisad“, lisa nr. 56, veerg 507—655.)
(30. peatükk.)

J. Fuks (as): Panen ette, § 516. võtta p. 4-daks: „4) võõra kalapüüniste või kalapüügiabinõude tahtlikus rikkumises.“

§ 516. p. 3. näeb ette, et süüdlast võõra viljapuu- või aiaviljaaia või külvi tahtlikus rikkumises karistatakse arestiga mitte üle kuue kuu j.n.e. Ma leian, et kui siin on ette nähtud võõra viljapuu- või külvi rikkumine, siis ei ole sugugi vähem tähtis see, kui kalameeste kalapüünised või kalapüügiabinõud rikutakse. Selle eest tuleks ka kõrgem karistus ette näha, kui seda ette näeb § 514, kus öeldakse, et süüdlast võõra varanduse tahtlikus rikkumises

karistatakse arestiga mitte üle ühe kuu või rahatrahviga mitte üle saja krooni. See on väike karistus püüniste rikkumise eest. Meil on teada, et teatud hooaegadel nendega püütakse, ja kui siis püünised või püügiabinõud ära rikutakse, võetakse kalameestelt igasugune võimalus teenistust ja eluülapidamist leida. Sellepärast oleks otstarbekohane § 516. sisse võtta punkt, mis ette näeb karistust kõrgemal määral.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): See juhtumine on eriti üles tõstetud. Ei saa märkimata jätta, nagu oleks kalapüügiabinõude ja püüniste rikkumine mittekarakteristatav. See on karistatav § 514. järgi, kus võetakse vastutusele võõra vara rikkumise eest. Ettepanekutegija ei ole nõus selle karistusega ja tahab seda kvalifitseerida § 516. p. 4. juures. Komisjon ei ole seda nii tähtsaks pidanud, et ta selle juhtumise kvalifitseerib, ja komisjoni nimel ei saa ma ühineda käesoleva ettepanekuga.

V. Hasselblatt (sks) (fakt. märk.): Ma tahaksin ainult sellele tähendada, et see küsimus, mis rkl. Fuks'i poolt üles tõsteti, ei olnud arutamisel kriminaalseadustiku komisjonis, nii et neid põhjendusi, mis ettepanekutegija ette tõi, seal kaalutud ei ole. Ettepanek tuleks kas vastu võtta, või komisjoni anda.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Fuks'i ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 516 ühes parandusega vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 30. peatükk vastu võetud.

(31. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 540. teises osas, samuti § 541. teises osas ja § 544. teises osas sõnade „kuue aasta“ asemele võtta igalpool „kolme aasta“.

Ma leian, karistuse ülemäär — 6 aastat — on nende süütegude eest ülearu kõrge ja mitte millegagi põhjendatud.

L. Johanson (stp): § 541. on karistus kõrgendatud. Praegumaks va Nuhtluse seaduse § 1199¹ järgi, millele § 541 vastab, on karistus ette nähtud „vangimajaga mitte üle 6 aasta“ asemel „vangimajaga mitte üle 3 aasta“, ja „vangimajaga mitte üle 6 kuu“ asemel „vangimajaga mitte üle 3 kuu.“ Kui § 1199¹ 1912. aastal välja anti, siis ühtlasi sellega anti

välja ka need seadused, mille vastu eksimise puhul see karistus ette nähtud, karistus viidi kokkukõlla haigusekindlustuse seadusega ja süsteemi Nuhtluseaduse teiste karistustega. Siin on aga, ilma et mingisuguseid põhjendusi oleks ette toodud, seda tunduvalt suurendatud. Sellejuures on aga näiteks § 354. välja jäetud karistuse kõrgendamise selle eest, kui ettevõtja annab valeandmeid, mille tagajärjel see kuritöö sagedasti võimalik on. Ettevõtjate karistust § 354-das on vähendatud, kuna aga põhjendusteta suurendatud karistus § 541. Sellepärast teen ettepaneku,

§ 541. viiendas lõikes võtta „vangimajaga mitte üle kuue kuu“ asemele „vangimajaga mitte üle kolme kuu“; § 541. p. 2. kaheksandas reas: võtta „vangimajaga mitte üle kuue aasta“ asemele „vangimajaga mitte üle kolme aasta“.

See oleks kokkukõlas praegumaksva Nuhtluseadusega.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): Härra Jõeäärelt on ettepanekud, vähendada karistust §§ 540., 541. ja 544. Teadmatuks jäävad motiivid, mille põhjal härra Jõeäär need ettepanekud teinud. Need paragrahvid käivad süüdlaste kohta, kes võõrast vara oma kätte hoiule saades selle omandanud, samuti varandust, mis haigekassa oma, ja mida haigekassa juhatause liikmed omale tarvitanud, tähendab — kus tegemist puht-kriminaalsete süütegudega. Nende karistamise kartus jääb teadmatuks. (L. Johanson, stp: Aga mispärast on suurendatud?) Ma räägin praegu rkl. Jõeääre ettepanekust, mitte Teie omandest. Öeldi, et Nuhtluseadus on vähe karistanud ka teiste paragrahvide alla arvatud haigekassa kohta puutuvaid süütegusid, sellest võib rääkida rkl. Johanson'i ettepanekute juures. Härra Jõeääre ettepanekud käivad kriminaalsete paragrahvide kohta, ja siin karistuse vähendamine oleks sümptatiseerimine võõra vara omandajatele. Sellega ühineda ei saa.

Niisamuti ei saa ühineda härra Johanson'i ettepanekuga § 541. juures, mis käib haigekassa kohta, kui haigekassast antakse abi, kellel selleks õigust ei ole. (L. Johanson, stp: Seda ei ole seal.) Punkt 1. ja 2., olge lahked. See karistus on ette nähtud haigekassa liikmete kaitseks sel puhul, kui haigekassa vara raisatakse. Ja kui härra Johanson muidu tööliste ja abisaajate huvide kaitseks välja on astunud, siis astub ta nüüd juhatause liikmete huvide kaitseks välja. Kus jääb siis nüüd Teie südametunnistus? (L. Johanson, stp: Jätke minu südametunnistus rahule. Kus on Teie südametunnistus,

kui ettevõtja annab valeteateid, siis üldse ei karistata.) Jätke ettevõtja praegu rahule, nende jaoks on oma karistus. Praegu räägime haigekassast, kus juhatause liikmed raiskavad tööliste poolt kogutud või riigilt saadud vara. (Vahelhüüe.)

Ma räägin praegu komisjoni aruandjana, ja komisjon leiab, et haigekassade võrk meil on endise Vene korraga võrreldes suurenenud ja võib edaspidi veelgi suurened, samuti on ilmsiks tulnud, et haigekassades on raiskamisi ette tulnud, seepärast ei ole karistuse kõrgendamine sugugi ülearune.

Paari aasta eest kõrgendati ka riigivaraste karistust, ja ma ei tea konstateerida, et Teie seal oleksite esinenud riigivaraste kaitsjana. Aga siin nende raiskajate juures tulete ja ütlete, et karistust on palju. Üldse, härra Johanson, ma ütlen, ei maksa kõrgemat määra karta, ega kohus ei määra kõrget karistust, kui asi nii ränk ei ole. Kui aga süütegu raske on, siis peab ka raske karistus järgnema.

Sellepärast tuleksid need paragrahvid võtta täiesti niisugusel kujul, nagu komisjon need esitanud. (L. Johanson, stp: Seni on ette tulnud sarnaseid süütegusid ainult kodanikkudes erakondades, eriti rahvaerakonnas.)

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek § 540. kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 21 häält, vastu — 32 häält, seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek § 541. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Ühes sellega on ka eitavalt otsustatud rkl. Johanson'i ettepanek, mis käib § 541. p. 2. 8. rea kohta.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek § 544. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i ettepanek § 541. 5. lõike kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 20 häält, vastu — 25 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 31. peatükk vastu võetud.

(32. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette,

§ 548. kolmandas osas sõnade asemele „kuue aasta“ võtta „kolme aasta“.

See on kokkukõlas parandustega, mis ma juba eelpool tegin, ja tähendan selle põhjenduseks, et ainult selle tõttu määrata märksa kõrgem karistus, et tegemist on kallima objektiga,

ei ole õiglane, ja minu ettepaneku vastuvõtmisel jääb veel küllalt ränk karistus. Minu arvates ei ole see õige, kui karistatakse täiesti ühesugustel asjaoludel toimepandud varguse eest objekti väärtuse järgi: alla 1000 krooni 1 aastaga, aga kui objekti väärtus on üle 1000 krooni, siis 6 aastaga. Sarnane karistuste ränk vahe osutub eriti ebaõiglaseks juhtudel, kus väärtuse vahe võrdlemisi väike. Näit. kui keegi 999 krooni eest varastab, riisub või omastab, nagu seaduses on öeldud, siis karistatakse teda maksimum üheaastase vangistusega, kui aga üle 1000 krooni, siis maksimum 6 aastaga. Millega see põhjendatud on? Sarnane objekti väärtuse järgi karistuse suuruse määramine peaks üldse ära jääma, igatahes tuleks aga pehmemdada vahet. Minu arvates ei ole 6-aastase vangistusemäära alalejätmine sugugi põhjendatud, ja praeguste karistustega võrreldes on 3-aastane vangistus küllalt suur. Peale selle teen ettepaneku, 32. peatüki juures § 555. välja jätta sõnad „surmanuhtlusega või“.

Kohtuminister T. Kalbus: Austatud Riigikogu liikmed! Mina vaidleksin sellele parandusele vastu, mille tegi rkl. Jõeäär selle peatüki § 548. kohta. See on harilik varguse paragrahv. Harilikult karistatakse rahukohtus niisuguse varguse eest kuni kuue kuuni. Raskematel juhtudel võib see karistus minna kuni ühe aastani. Siin on karistusemäär normaalseks tehtud kuni ühe aastani. Nüüd on aga ettepanek, tõsta see määr kuni kolme aastani. Tegelikult tekitab selle paranduse vastu võtmine koodeksi makspanemisel raskusi. Selle seaduse järgi käivad mitte ainult rahukohtud, vaid ka rahukogud. Nüüd aga tekib niisugune olukord, et raske vahet teha, missugused süüteod alluvad rahukohtule, missugused rahukogule. Loomulikult saadakse see vahe teha karistuse raskuse järgi: kus karistus vähem, allub rahukohtule, ja kus suurem — rahukogule. Kui rkl. Jõeääre ettepaneku vastu võtame, siis lähevad kõik need süüteod, mis enne kuulusid rahukohtu alla, rahukogule.

Kui meil on tõstetud karistust juba ühe aasta peale, see tähendab poole võrra, siis arvan, et ei ole mingisugust alust seda määra muutma, kõrgemaks tegema hakata, kui valitsuse poolt ettepanud ja Riigikogu komisjoni poolt vastuvõetud seaduseelnõus ette nähtud.

J. Fuks (as): Peatükk 30. juures võttis Riigikogu vastu kõrgema karistuse kalameeste püüniste rikkumise eest. Peatükk 32. § 548. II lõige näeb ette, et kohus võib vangimajakaristust pikendada kuni kahe aastani, kui vargus oli saadetud korda näiteks raudtee-

rongi liikumise või selle peatuse ajal; öösel; kui riisutud varandus kahjusaja toitmiseks oli teadvalt hädatarvilik. Näiteks tahetakse kaotada halba kommet, mis rongil valitseb võõra vara omandamises. Mina pean tarvilikuks, et § 548. teise lõikesse võetaks kalameeste huvides, et kui vargus oli korda saadetud kalapüünistest, siis sarnasel juhul võiks kohus karistust tõsta. Kui seadusi teeme, siis peaksid need arusaadavad olema, et iga inimene, kel tuleb kohut käia, peaks mõistma, missuguse paragrahvi või peatüki alla ta nõudmine käib. Raske on üldkogus parandusi teha, ilma et see ehk tervet süsteemi segamini ei aja. Ja sellepärast teen ettepaneku,

32. peatükk tagasi anda kriminaalseadustiku komisjoni tarvilikkude paranduste tegemiseks.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud rahvasaadikud! Pean õiendama väikest arusaamatust, mis härra kohtuministrile minu ettepanek tekitanud. Nimelt sai härra kohtuminister minu ettepanekust nii aru, nagu oleksin mina teinud ettepaneku, karistust suurendada. Otse vastupidi, mina tegin ettepaneku, karistust vähendada, võtta kuue aasta asemele kolm aastat. (Aruandja R. Vreeman: Kas Teie ettepanek on alumise või ülemise osa kohta?) Teise osa kohta, nimelt kuue aasta asemele võtta kolm aastat, ja esimene osa jääb muutmata. (Kohtuminister T. Kalbus: Ma kuulsin, et tegite ettepaneku esimese lõike kohta!) Ei või mõttessegi tulla, et lihtvarguste eest karistust suurendada. Arvan, et minu ettepanek peaks vastuvõetav olema, kuna isegi härra kohtuminister tõendas, et karistused senistega võrreldes palju suuremad ette nähtud. Õieti toetas tema oma vastuväidetega minu ettepanekut.

Kohtuminister T. Kalbus: Ma vaidlen rkl. Fuks'i ettepaneku vastu, see peatükk komisjoni anda. Veel kõrgemat karistust määrata kalapüügiriistade varguse eest, kui siin ette nähtud, ei ole alust. Lõpuks kalapüügiriistade varguse eest võib ka karistuse määrata kuni 2 aastani. Teie teate, et päise-päeva ajal ei varastata kalapüügiriistu, see on arusaadav, vaid öösel. Ja kui võtate § 548. II osa, siis räägib see, et kui vargus on toime pandud öösel, siis võib kohus karistuse määrata kuni 2 aastat. Loomulikult, kui kalapüünised on varastatud öösel, mis harilik nähtus, siis võib kohus kuni 2 aastat karistust määrata. (Vahelhüüe A. Jõeääre, stp poolt.) Siin on terve rida juhte üles loetud, millal varguse

eest võib suuremaid karistusi määrata. Neid juhte on mitu ja mitu, ja ma arvan, et eriti nimetada, et kalapüüniste varguse eest tuleb suurem karistus määrata, ei ole tarvidust, ning niiviisi ei saa kriminaalkoodeksi paragrahve vormuleerida. Selle eeldusega arvan ma, et kui Riigikogu päri on, tuleb rkl. Fuks'i ettepanek, peatükk komisjoni tagasi anda läbi vaatamiseks, tagasi lükata. Need küsimused on komisjonis kõik läbi kaalutud, ja mis võimalik — on tehtud, ja erilist põhjust selleks ei ole. Ka rkl. Jõeääre ettepanekute järgi ei ole põhjust peatükki komisjoni anda. See on Riigikogu teha, kas ta määrab 3 või 6 aastat. Ma võibolla esmalt eksisin, kui ma vaidlesin rkl. Jõeääre ettepaneku vastu, kuna ma ei kuulnud seda hästi. Rkl. Jõeääre ettepaneku kohta ütlesin ma siiski, et tõepoolest on vargus suurt karistust väärt, kui see sünnib inimeste poolt, kes on juba kümneid kordi varastanud, kuid nende retsidivistide kohta on teised paragrahvid. On üksikuid juhte, kus karistama peaks kuni 6 aastani. Kui eriti raskeid juhte ei ole, siis võib kohus määrata karistuse alates 2 nädalast ja raskematel juhtudel kuni 6 aastani. Neis piirides on kohtul vaba valik. Ja kui meie oma kohut üldse usaldame, siis ma arvan, ei ole alust määrata maksimumiks, millest kohus üldse üle minna ei või, 3 aastat.

A. Jõeäär (stp): Härra Fuks'i ettepanek on sümpaatne. Ta tahab sellega appi tulla vaestele kaluritele, kelle eluüalpidamise abinõud hädaohtu satuvad julmade varaste läbi, kuigi need vargad võibolla samuti kalurid on. Igatahes on arusaadav, et varastele, kes oma kaaskodaniku viimast eluüalpidamise võimaldamise abinõu püüavad omandada, selle eest karistus määratakse, mis harilikult kõrgem. Aga kui ettepanek sarnasel kujul vastu võetakse, nagu härra Fuks selle tegi, siis võib juhtuda, et ärateenimata raske karistuse alla võivad sattuda ka inimesed, kes sarnast suurt kuritegu ei kavatsenud korda saata. Mõnel suvitajal näiteks võivad kuskil jões väiksed kalapüügi-riistad näit. õnged olla vees; olugi, et need on kalapüügi-abinõud, ei peaks nende vargust kvalifitseeritama, sest kui niisugusel korral karistatakse raskema karistusega, kui hariliku varguse eest, siis ei ole see õiglane. Käesolevas § 548. on öeldud: „Kohus võib vangimaja-karistust pikendada kuni kahe aastani, kui vargus oli saadetud korda: erilise jultumusega; usalduse rikkumisega; tõkete või lukustuste kõrvaldamisega, mis takistasid pääsemist õue, hoonesse või muusse ruumi või hoiukohta; raudteerongi liikumise

või selle peatuse ajal; öösel; kui riisutud varandus kahjusaaja toitmiseks oli teadvalt hädatarvilik.“ Kalapüügi-riistade vargus, see käib tingimata selle § 548. teises osas ettenähtud toitmiseks tarviliku varanduse varguse liiki, ja järelikult seadus juba praegu näeb ette võimaluse selle eest raskema karistuse määrata.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Fuks'ilt on ettepanek:

„Panen ette, peat. 32 kriminaalseadustiku komisjoni tagasi anda karistusemääratamiseks kalapüüniste või kalapüügi-abinõude varguse, samuti kalavarguse eest kalapüünistest.“

See ettepanek puudutab § 548-dat.

J. Fuks (as): Härra kohtuminister, samuti rkl. härra Jõeäär, kes töötas kriminaalseadustiku komisjonis, töid andmeid, et vargus kalapüünistest käiks § 548. teise lõike alla, kui riisutud varandus kahjusaaja toitmiseks oli teadvalt hädatarvilik.

Kuid ma arvan, et võibolla on raske kohtus seda hädatarvilikkust tõendada, sest paljud väiksed põllupidajad põllutöö kõrval teevad tegemist ka kalapüügiga, ja kohus võib öelda, et põllupidajale ei ole kalapüük nii hädatarvilik. Kohtus võivad siin olla ühed kui teised kaalutlused.

Härra kohtuminister ütles, et vargus sünnib enamasti öösel, kuid kalapüüniste kui ka püügiabinõude vargus võib sündida ka päeval. Harilikult jäetakse lahtisele jääle kalapüügi-abinõud ja tihti ei leita neid enam järgmisel hommikul. Kuid siin ei või öelda, et kalapüügi-abinõude vargus sündis tingimata öösel, see võis juhtuda ka päeval.

Samuti oli juhus Paldiskis, kus läks kaduma mootorpaat. Viimane oli lastud merepõhja, et püügihooaeg mööduks, ja et kalur omale üalpidamist ei saaks.

Härra kohtuminister ja härra Jõeäär on minu ettepaneku vastu ning töid ette põhjendusi, mis küllalt kaaluvad. Sellepärast võtan oma tehtud ettepaneku tagasi ja teen teise ettepaneku:

§ 548. teises osas võtta pärast sõnu: „ruumi või hoiukohta“ sõna „kalapüünistest“.

(Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) Ma arvan, et „kalapüünistest“ on küllalt selge.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): Rkl. Jõeäärelt on ettepanek, § 548. kolmandas osas vähendada karistust kuult aastalt kolmele aastale. Ettepanija põhjendab sellega,

et ei olevat tähtis, missugune on varanduse väärtus, mida varastatakse. Ma juhin tähelepanu sellele, et siiski tegelikult on tähtis karistamise juures varastatud objekti väärtus. Hoopis iseasi on, kui on tühise tähtsusega asi varastatud või jälle kõrgeväärtusega. Peab ikkagi meeles pidama, et üks asi, mis varastatud, on inimesele elus vähem tähtsam, kui teine. Mõnel juhul võib vargus kahjusajale varanduslikult suureks hoobiks või isegi õnnetuseks olla, ja sel puhul tuleb ka karistuses vahe teha.

Järgmine osa paragrahvist räägib sellest, et kui varanduse väärtus ei ületa 2 krooni, siis on karistus väiksem, nii et mõnikord tähtsusetu asja või väiksema väärtusega varanduse varastamise puhul võib kohus määrata karistusi mitte üle kuue kuu. Tähendab, siin on tehtud vahe allapoole objekti väärtust arvesse võttes, nii et komisjoni poolt esitatud karistus — vangimajaga mitte üle kuue aasta — peaks tingimata sisse jääma, kui vargus toime on pandud suurte varanduste juures.

Mis puutub rkl. Fuks'i ettepanekutesse kalapüünistest varguse eest karistada kõrgemalt, siis oleks see võibolla kaalumata ja redigeerimata sõna juurde lisamine, millest suured tagajärjed võivad tulla. Ta kõlab redaktsioonis nii, et „vargus kalapüünistest“, see tähendab, kui kalamees on oma labakinda kalapüünistesse jätnud, ja teine selle ära viib, siis käib see kõrgema karistuse alla, — see on vargus kalapüünistest; või ükskõik mis tähtsusetu asi on jäetud võrku, see sealt aga varastatud, siis käib see vargus härra Fuks'i ettepanekus toodud karistusemäära alla. Juriidiliselt võib siin sekeldusi tulla, ja ma ei saa seda ettepanekut kuidagi vastuvõetavaks pidada. Niisama ei saa ma sellega ühineda komisjoni nimel.

Juhataja **K. Einbund:** Panen hääletamisele rkl. Jõeääre ettepaneku § 548. kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 21 häält, vastu — 24 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Fuks'i ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek § 555. kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 21 häält, vastu — 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 32. peatükk vastu võetud.

Vaheaeg kl. 12.25 min. — kl. 12.50 min.

33. — 36. peatükid võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(37. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette, § 605. välja jätta teine ja kolmas osa, alates sõnadest: „Kui ei võetud“ kuni sõnadeni: „sunnitööga mitte üle kaheksa aasta“. Ja § 606. välja jätta viimne lõige, alates sõnadest: „Kui teatamatajätmine...“

Need osad käsitavad kvalifitseeritud karistusi poliitiliste süütegude eest, mis millepärast põhjendatud ei ole, ja sellepärast võiks need välja jätta.

A. Rei (stp): § 628 kõlab järgmiselt: „Riigi või omavalitsuse teenijat, kes süüdlane selles, et ta: 1) seadis kokku dokumendi, milles teadvalt ebaõigelt kirjeldati selle dokumendiga tõendatavat asjaolu; 2) kandis teadvalt valeteated raamatutesse, mis olid seatud rahasummade või muude asjade ülestähendamiseks või muude sissekirjutuste jaoks, mis tähtsad valitsemiskorra suhtes, karistatakse vangimajaga mitte üle kuue aasta“.

Niisuguste kuritegude juures on see eraisik, kes avatles riigi või omavalitsuse teenijat võltsimist toime panema, sisuliselt õieti suurem süüdlane, kui otsekohene süüdlane ise. Minu tähelepanu juhtis sellele üks meie silmapaistev kohtutegelane kriminaalkohtu alal, kelle arvates oleks vajalik seda paragrahvi täiendada märkusega, mille järgi karistuse alla langeks ka süüdlane riigi või omavalitsuse teenija avatlemiseks selleks kuriteoks või kaasaaitamiseks selle kuriteo toimepanemisel. Muidu tekib niisugune ebaloomulik olukord, et kui on toime pandud materjalne võltsimine eraisiku ja ametniku ühisel osavõtul, kui on näiteks mõnes dokumendis allkirjad võltsitud või numbrid ümber tehtud j.n.e., siis võetakse ka kaassüüdlane vastutusele.

Käesolev paragrahv käsitab aga nõnda-nimetatud intellektuaalset võltsimist. Kui sellest kuritööst võttis osa avatlejana või nõuandjana eraisik, siis tuleks see käesoleva seadustiku järgi õigeks mõista, kuigi sarnane tegu on täiesti samavõrt karistuseväärne. Et niisugust ebaloomulikku olukorda ära hoida, oleks tarvis kõnealolevasse paragrahvi üles võtta täiendav märkus, mille järgi karistuse alla langeks ka süüdlane, kes avatles või kaasa aitas riigi või omavalitsuse teenijale § 628. ettenähtud kuritegudes. Panen ette see parandus vastu võtta. Kordan veel, selle parandus-ettepaneku autoriks ei ole isiklikult mina, vaid üks vanem

kohtutegelane, kellel kriminaalasjades suured kogemused. Kuid mõistagi ei ole soovitatav, et see parandus praegu siin lõplikult vastu võetaks, — oleks parem, kui komisjon selle küsimuse läbi kaaluks. Sellepärast esitan oma parandus-ettepaneku komisjonile kaalumiseks.

Juhataja **K. Einbund:** Rkl. Rei'lt ja rkl. Jõeärelt on ühine ettepanek,

§ 628. viimse lõike ette paigutada: „Sama karistuse alla langeb ka süüdlane riigi või omavalitsuse teenija avatlemises ehk kaasa aitamises § 628. punktides 1. ja 2. ettenähtud kuritegudele ehk viimaste täidesaatmisest osavõtmises.”

Rkl. Rei'lt on ettepanek, 37. peatükk ühes parandusega § 628. juurde anda komisjoni.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): Härra Jõeärelt parandus-ettepanekud §§ 605. ja 606. kohta on komisjonis täiesti läbi kaalutud ja selles küsimuses kindlad seisukohad väljendatud. Siin parandus-ettepanekuid vastuvõetavaks pidada ei saa. Siin on tegemist kvalifitseeritud juhtudega, nimelt riigikorra vägivaldne kukutamine ja sellega kaasaskäivad teod, samuti kus vastav ametnik või omavalitsuse teenija oli jätnud täitmata oma kohused. Ja need kvalifitseeritud juhud on seda väärt, et need tingimata meie koodeksis oleksid ette nähtud. Ja kui need välja jätta, siis võib ainult selle põhimõtte alusel, mida härra Jõeäär siin kogu aeg on kaitsnud, nagu: surmanuhtlus kaotada. Need on küllalt selged ja kaalutud, sellepärast härra Jõeärelt ettepanekuga ühineda ei saa.

Teine küsimus on härra Rei poolt esitatud ettepanek: Sisuliselt § 628. juures võtta üks lõige juurde, kuid seda ei saa nii otsekohe kaaluda ega komisjoni nimel kindlat seisukohta avaldada. Riigikogu kriminaalseadustiku komisjon seda küsimust eriti kaalunud ei ole, kuna teada on, et valitsuse — kohtuministeeriumi — komisjonis on seda küsimust põhjalikult arutatud, ja seal on terve teooria poolt ja vastu. Kui arvatakse, võib selle osa komisjoni tagasi anda, sest need motiivid on sedavõrt vastuvõetavad, et võiks uuesti komisjoni kaalumisele anda.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeärelt ettepanek § 605. kohta tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamu-

sega on rkl. Jõeärelt ettepanek § 606. kohta tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Rei ettepanek, 37. peatükk anda komisjoni ühes parandusega § 628. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 37. peatükk ühes parandusega komisjoni antud.

III osa võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund:** Kriminaalseadustiku II lugemine jääb pooleli, sest peatükid 12, 17, 21, 26 ja 37 on antud läbi vaatamiseks komisjoni.

13. Riigikogu järgmise koosoleku määramine. Abiesimees **R. Penno** (korra kohta): Juhatause nimel teen ettepaneku, järgmine Riigikogu koosolek pidada reedel, 9. novembril s.a. kell 5 p.l.

(Päevakord prot. nr. 181/13.)

J. Voiman (stp): Mina soovitaksin homme koosolekut mitte pidada. Nagu teada, on laupäeval ja pühapäeval omavalitsusetegelaste üldkongress. Sel puhul on mitmel pool koosolekud ja eelnõupidamised, millest ka mitmed Riigikogu liikmed kutsutud osa võtma. Teeks raskusi, kui koosolekult paljud puuduma peavad. Sellepärast oleks soovitatav, järgmine Riigikogu koosolek pidada teisipäeval.

A. Jürman (põl): Siiski pean vaidlema tehtud ettepaneku vastu. See ei oleks küllalt soodne, kui harilikult korrast kõrvale kalduksime ja koosolekute tööd takistaksime sellepärast, et ühed või teised nõupidamised kokku kutsutud. Riigikogul on tööd küllalt, ja see koosolekupidamist sugugi ei takista, kui mõned Riigikogu liikmed puuduvad. Samuti ei takista see ka nõupidamistest osavõtmist.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Asundus- kapitali seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja komisjoni esimees **A. Jürman:** Minul tuli käesoleva seaduseelnõu juures aruandmine komisjoni esimehena enda peale võtta, kuna komisjoni endine aruandja tagasi astus, sest tema vaated ei olnud komisjoni enamuse vaadetega ühised. Selle seaduseelnõuga tahetakse asutada üks suurematest fondidest,

umbes 140 miljoni krooni suurune erifond, mis seni suuremalt osalt on üksikute seaduste järgi paigutatud olnud riigi eelarvesse. See umbes 140 miljoni krooni suurune fond, moodustatakse suuremalt osalt sel näol, et teatud summad riigi eelarvest ära langeksid ja erifondi üle kantakse. Erifond on sellega kõige suurem, mis seni meil ühegi eriseadusega moodustatud ehk asutatud. Ei ole ei Eesti panga käes, kui arvesse võtta selle summasid, ei pikalaenu panga ega ka maapanga käes kokku nii suurt summat, kui nüüd erifondina luua tahetakse. Tähendab, sellest seisukohast vaadates on see üks tähtsam ja ulatuse poolest suurem. Kui vaadata, kust ja missugustest allikatest see fond moodustatakse, siis selgub järgmist, nimelt et fondi võetakse summad, mis praegu suuremalt osalt oleksid riigi eelarves, nimelt maad rent ja müüdnud maade ostuhinnad ja ostuvõla intressid. Edasi, Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omandamiseks andmise seaduse järgi seal sissetulevatest müügisummadest ja ostuvõla intressidest; siis riigimaade pidajad tasuvad neile müüdnud hoonetel ja maakohtadel lasuvad metsast, viljapuudest ja muudest päraldistest tulevad sissemaksud ja ka intressid j.n.e.; siis riiklikkude põllumajanduslikkude laenued liitmise teel ja laenudelt makstava intressi ja tasusumma asunikkudele väljaantud ehituselaenu seaduse järgi. Tagasi tulevad summad nii võla kui ka intresside näol asundusekapitalist antud laenude intressidest asundusekapitali arvel kui ka Eesti maapanga pantkirjadest intressid. Need kaks viimast on uued. Summadest, mis riik saab rentidest põllutöoministeriumi poolt väljarenditud maade ja nende päraldiste eest, alates aprillist 1928. Summadest, mis riik saab Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse põhjal ja tarvilikkudest summadest, mis määratakse vastavate seadustega asundusekapitaliks. Nii näeme, nagu ma juba tähendasin, et moodustavad asundusekapitali suuremalt osalt summad, mis praegu riigi eelarves.

Kui vaadata, kuidas seda suurt fondi kasutatakse, siis näeme, et peale ettenähtud praegumaksvate ja vastuvõetud seaduste, mis määravad summade kasutamise, tuleb kõige tähtsamaks juurde uus osa, see on, mille võiks nimetada sisemiseks kolonisatsiooniks. Seda puudutavad § 2. p.p. 7 ja 8. Seal on öeldud järgmist: „asundamiseks kõlblikkude maade ostmiseks kas riigi ostu-eesõiguse tarvitamisel või vabal k kulleppel, nende maade planeerimiseks, parandamiseks ja hoonetega varustamiseks; laenuandmiseks asumaade ostmiseks, nende maade parandamiseks, hoone-

tega varustamiseks ja majapidamise sisse-seadeks”, kusjuures osa maast loetakse uue iseseisva majapidamise loomiseks või juurdelõikeks olemasolevale väikemaapidamisele. Siis p. 12: „Laenuandmiseks riigimaade kasutajatele, kes saanud maad uudismaa ülesharimiseks, nende maade parandamiseks ja majapidamise sisseandmiseks”. See on sarnane küsimus, mille juures rahaasjanduse komisjon kauemalt peatus, nimelt sisemine kolonisatsioon. Tähendab, asundusekapitaliga tahetakse teostada uudismaa juurdeharimist, see on, sisemist koloniseerimist. Rahaasjanduse komisjon leidis, et uudismaa juurdeharimine ja laialulusliku sisekolonisatsiooni läbiviimine nõuaks palju täielikumad seaduseelnõud. Kuidas seda teha ja läbi viia, sellest ei kõnelda praeguses seaduseelnõus peaaegu midagi. See oleks aga tulevikus üks tähtsamatest ja suurematest ülesannetest, ja sellepärast ei saa summasid enne lubada, kui ei ole põhimõtte üles seatud, kuidas seda teha ja kuidas see küsimus läbi viia. Põhimõtted puuduvad täiesti. Sellepärast oleks siin summade lubamine, niikaua, kui ei ole vastav seaduseelnõu kokku seatud ega Riigikogule esitatud, raske. Riigikogu annab oma kontrolli all riigi eelarves suured summad ära, ilma et ta teaks, kuidas neid summasid pärast kasutatakse.

Edasi leiame, et on käesolevasse seadusse võetud peale seni ettetoodud ülesannete veel uued ülesanded, mis lahku lähevad seaduse üldmõttest, ja nimelt § 3. juures punkt 13. See ütleb järgmist: „Eesti maapanga pantkirjade ostmiseks ning muude laenued andmiseks põllumajanduslikule tööstusele ja põllupidajatele talituskapitaliks.” Tähendab, lühemaajaliste laenude andmist tahetakse ka selle fondi kätte võtta. Mitte ainult maaparan-duse laene, mitte neid ülesandeid, mis Maa-seadus peale paneb, ei taheta üksi teostada, ei lepita ka sisemise kolonisatsiooni läbiviimisega, vaid asundusekapitalile tahetakse panna harilikud kommertsponga ülesanded. Kommertsponga ülesanded oleksid talitusekapitali määramine põllupidajatele ja põllumajandusliku tööstuse finantseerimine. See on uus ala, ja ma ei tea, kas seda valitsuse poolt esitatud eelnõus oli või ei olnud. (J. Lehtman, as: Oli küll.) See on ala, mis meil seni oli teiste pankade ülesandeks. Nimelt taheti, et pikalaenu pank peaks seda tegema, et sealt põllumajandusliku tööstus finantseeritaks ja sealt tegevusekapitali põllumeestele välja antaks. Nüüd tahetakse aga seda ala siia üle tuua. Tähendab, siin on väga kaugele ulatuvad ülesanded pandud fondile. Aga põhimõtted, kuidas üht või teist ülesannet teos-

tada, on seaduses väga puudulikud. Üldse ei ole põllumajandusliku tööstuse finantseerimise kohta ühtki lauset öeldud, kuidas seda teostatakse. Meie teame, et nii pikalaenu panga, kui ka Eesti panga põhikirja pikalt ja üksikasjalikult arutati, et ära hoida igasuguseid väärnähtusi, mis võiksid sündida. Siin aga öeldakse lihtsalt ühe lausega, et hakkab finantseerima, ilma et elementaarsemaidki põhilauseid üles seataks. Sellelt seisukohalt näib see vastuvõtmatu olevat.

Teiseks, kui vaadata, missugused organid selleks ette nähakse, kes hakkavad seda suurt fondi juhtima, siis tuleb välja, et selle kõige suurema fondi juhtimine jäetakse maapanga osakonna hooleks. Maapanga osakonnal on juhataja, see juhataja esitab oma kava. Kuid sellest seaduseelnõust ei selgu ka, kas neis kavades võivad maapanga organid, näiteks maapanga juhatus ja nõukogu, muudatusi teha, neid läbi vaadata ja nende kohta arvamisi avaldada. On öeldud, et juhataja esitab need kavad valitsuse kinnitada ja valitsuse määruste ja juhtnõuete järgi oleks ühe isiku käes tervelt 14-miljardiline kapital käsutada. Seda ei ole seni kuskil nähtud. Kui määratakse isegi 100-miljoniline kapital millekski, siis asutatakse enne nõukogu, seatakse kokku üksikasjad, põhikiri. Kuid mis näeme nüüd? Nüüd tahame nii kergelt anda 14-miljardilise summa või fondi, ilma et selle juures kõige elementaarsemaidki nõudeid oleks üles seatud.

Seda arvesse võttes ei võinud rahaasjanduse komisjon teisiti teha kui leidis, et seaduseelnõu sellel kujul on vastuvõtmatu. Põhimõttelikult ei olnud, minu teada, rahaasjanduse komisjonis ühtki liiget, kes oleks eitanud seda seaduseelnõu üldiselt. (Põllutööminister O. Köster: Pahem tiib oli põhimõttelikult vastu.) Mõni üksik küll, aga pärast deklareeriti, et põhimõttelikult ei olevat nad vastu. Võibolla, et ma eksin. Enamus, kes selle seaduseelnõu vastu põhimõttelikult ei olnud, oli sellepärast selle vastu, et eelnõu liiga puudulik, ja et kõige parema tahtmise juures ei saa seda sel kujul toetada. Komisjon ei tahtnud võtta ümber töötamist enda peale. See on igatahes suurem töö. Ei ole ainult 1—2 paragrahvi parandada. Sellepärast arvas komisjon, et selle töö peaks tegema Vabariigi Valitsus, nagu soovi on avaldatud, et seaduseelnõude ümber töötamine ja esitamine oleks valitsuse ülesandeks, kuna komisjon võiks teatud parandusi sisse tuua.

Sellelt seisukohalt välja minnes ei saadud seda seaduseelnõu komisjoni jätta põhjalikumaks ümbertöötamiseks, vaid esitati Riigi-

kogule tagasilükkamiseks, ehk vast siis Vabariigi Valitsus neid motiive arvesse võttes põhjalikult selle seaduseelnõu ümber töötab.

Põllutööminister **O. Köster**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus tahab olla vundamentaalseks seaduseks meie üldise põllumajanduse edu ja arenemise alal, samuti ka meie asundusepolitika küsimuses — sellepärast ei oleks liigne, kui ma selle seaduse arutamisel vähe aega lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu köidaksin, andes ülevaateid maareformi käigust ja mõnest tuleviku väljavaatest. Käesolev seadus tahab käsitada ühes osas meie asundusepolitika jätkamist tulevikus. Sellepärast et õiged sihtjooned ka tuleviku kohta üles seada, võiksimme lühikese pilgu heita meie maareformi möödunud päevadele.

Tähtsamaks lüliks meie agraripoliitiliste korralduste ahelikus on kahtlemata asunduseküsimus. (L. Johanson, stp: Raamat on olemas.) Seal on palju vähem, kui ma Teile täna annan, härra Johanson. Kui 28. detsembril 1918 otsustas põllutööministeerium Harjumaal asuva Suure-Sausti mõisa võtta hoolekande alla Maanõukogu poolt maksmapandud määruste alusel, siis oli see esimeseks tegelikuks sammuks maaolude korraldamiseks Eestis, kui iseseisvas riigis. Suure-Sausti mõisa hoolekandmisele võtmisega alustati seda suurt agrarolude reformi, mille kandvaks selgrooks on Asutava Kogu poolt 15. oktoobril 1919 vastuvõetud Maaseadus, ning mille elluviimiseks juba vabariigi keste ajal 9 aastat on töötatud. Maaseaduse ülesandeks oli majanduse- ja sotsiaalpoliitiliste probleemide lahendamine. Maaseaduse teostamisel kerkisid päevakorrale küsimused, mida võimalik ei olnud lahendada Maaseaduse piirides ja mille korraldamiseks tarvilikud olid erinormid.

Maaseaduse alusel arvati riiklikku maatagavarasse Balti Eraseaduse maksvuse piirkonnas peale riigi- ja põllupanga maade, kõik rüütlimõisa omanikkudele kuuluvad mõisad ja maakohad ning kirikumõisad ja kirikutele kuuluvad maa-alad. Rahulepingu alusel 2. veebruarist 1920 liideti Eesti vabariigi külge osa Peeterburi ja Pihkva kubermangude maa-aladest, kus Venes valitsevate agrarolude tagajärjel maaküsimus üheks akuutsemaks probleemiks oli aastakümneid. Riigikogu poolt 29. juunil 1922 vastuvõetud seadusega laiendati Maaseadus ka Petseri- ja Narvatagastele maa-aladele, ning riiklikku maatagavarasse arvati maaomandused, mis üle 75 ha suured, kuna külakogukonna maaomandus jäi puutumata.

Maaseaduse laiendamise seaduse alusel kuulus võõrandamisele: Petserimaal 31 üksust — 4.772,53 ha, Narvataga 16 üksust — 24.719,77 ha, kokku 47 üksust — 29.492,30 ha. Eelpool-nimetatud kohtades arvati riiklikku maatagarasse 26. märtsil 1926 vastuvõetud Peremeheta maade tarvitamise seadusega maad, mis kuulusid Vene riigi piirsesse jäänud külakogukondadele ja maaühisustele ning isikutele, kes pole Eesti vabariigi kodanikud.

Peremeheta maid oli: Petserimaal — 112 üksust — 2.390,11 ha, Narvataga — 68 üksust — 3.960,50 ha, kokku 180 üksust — 6.350,61 ha.

Nende kolme seaduse alusel moodustatud riikliku maatagarava üldsuurus oli:

1) Maaseadusega võõrandatud 2.360.469 ha; 2) Maaseaduse täiendamise seadusega võõrandatud 29.492 ha; 3) Peremeheta maade tarvitamise seadusega võõrandatud 6.350 ha; kokku 2.396.311 ha.

Sellest maa-alast on riigimaade korraldamisel arvatud riigimetsadeks ja riigimetsade valitsusele valitsemiseks 1.138.239 ha, mille hulgas 319.245,9 ha soo- ja rabamaid. Ülejäänud maade arvel hakati maauendust teostama. Maade korraldamine ja väljaandmine algas juba 1919. a., kus jagamisele tulid endised riigi ja talurahva põllupanga maad ning Maanõukogu 27. novembri 1918. a. määruse alusel hoolekandele võetud mõisad. Riigi ja talurahva põllupanga päralt oli 128 üksust 354.538 ha kogu pindalaga, kuna hoolekande alla võeti 274 üksust 535.960 ha pindalaga, millest oli põldu — 82.693 ha; heinamaad — 88.985 ha; karjamaad — 51.094 ha; metsa — 183.730 ha; kõlbmatut maad — 124.781 ha; teid j.n.e. — 4.675 ha.

Et Maanõukogu määrus õigustatud oli, selleks lubatagu hoolekande alla võetud majapidamiste seisukorra üle mõningaid andmeid ette kanda:

274 majapidamises oli 2710 tööhobust. Ühele hobusele langes 30,5 ha põldu, pealegi oli hobustest suurem osa töövõimetud ja kärnatõbised, ning põllumaast seisis 28.017 ha söödis.

Lehmade arv oli langenud 5115-le, ning 31 majapidamises puudus loomatoit, kuna inimestele ei saadud anda moona 84 majapidamises, ja palgad olid maksmata 73 majapidamises. Viljad seisid koristamata 30 majapidamises. 108 majapidamist oli täielikult maha jäetud igasuguse järelevalveta, ja 161 majapidamise omanikud olid Eestist lahkunud. Pidajate palvel võeti hoolekandele 17 majapidamist. Hoolekande alla võetud majapidamiste korraldamiseks on Eesti riigi poolt antud toetust 767.000 Eesti marka ehk 22. mai 1919. a. kursi järgi 17.044 Inglise naela.

Neist üksikutest arvudest tohiks selguda, millistes oludes viibis meie suurmaamandus enne Maaseaduse maksmapanekut, ja missugustel alustel ainult põhjeneda võisid nende väited, kes maauenduse tagajärjeks ennustasid nälga ja Eesti omariikluse kokkuvarisemist.

Et maata perekondade arv suur oli, sündis maa väljaandmine maareformi teostamise esimestel aastatel maatükkidena umbkaudsetes piirides, või tervete suurmajapidamistena maasaajatest moodustatud maaharijate ühinguile.

Maajagamise ees pidi ruttama ja ei olnud aega põhjalikkude maakorralduse kavade kokkuseadmiseks ega maakorralduste tööde ettevalmistamiseks. Täpselt planeeritud ja piiratud krunte suudeti välja anda mitte palju, ning on arusaadav, et sarnase töökiiruse juures ja kogemuste puudumisel maakorraldusel tehti ka mõningaid vigu. Olemasolevatele väikemajapidamistele juurdeldõigete andmise küsimus seisis lahendamata. Eluaseme ja kõrvaltööharu kohtade rajamiseks puudus süsteem. Ka omavalitsustele maandamisel ei olnud järjekindel, mille tagajärjel praegu vallavalitsuste käes 1192 üksust 13.925 ha, millest 72 üksust 1.136 ha edasi renditud. Maavalitsuste käes 370 üksust 13.399 ha. Maavalitsustele tarvitada antud maadest langeb 164 üksust 5.423-tiinulise maa-alaga postijaamade arvele ning 18 üksust 2.398-tiinulise maa-alaga on antud vanadekodude ülalpidamiseks.

Avalikkude algkoolide seaduse §§ 29. ja 30. põhjal on õpetajate maaga varustamise otstarbel antud omavalitsustele riiklikust maatagarast:

Harjumaal — 83 kohta 1064,01 tiinu; Virumaal — 97 kohta 1102,13 tiinu; Järva- ja Võrumaal — 77 kohta 1372,14 tiinu; Läänemaal — 108 kohta 1256,39 tiinu; Viljandimaal — 106 kohta 1466,87 tiinu; Pärnumaal — 128 kohta 2353,41 tiinu; Tartumaal — 176 kohta 2631,53 tiinu; Võrumaal — 82 kohta 1034,28 tiinu; Saaremaal — 72 kohta 878,33 tiinu; Valgamaal — 37 kohta 453,73 tiinu. Kokku: 966 kohta 13.612,84 tiinu.

Kogemused lubavad tõendada, et seda võrdlemisi suurt maa-alat mitte igakord ja alati otstarbekohaselt ei kasutata. Õpetajad vahelduvad, ja nende maade harijad vahelduvad veelgi sagedamini, kui mitte otsekohe juba igal aastal.

Ka iseseisvaks põllumajapidamiseks maakohtade eraldamisel ei suudetud arvestada igalpool kohalikkude oludega. Maasoovijate suure arvuga arvestades tuli asetada ühele krundile sageli rohkem, kui üks pere-

kond, kes ühele maakohale omaette iseseisvad majapidamised asutasid, ja nõnda nimetatud kaasrentnikkude küsimus tuli eriseadusega pärastpoole lahendada. 1924. a. oli suurem osa mõisadest tükeldatud ja maa-uenduse sihikindlaks läbiviimiseks tuleb juba suurt rõhku panna maakorralduse läbiviimisel väikemaapidamiste täiendamisele ja maataagavara otstarbekohasele kasutamisele uute asundusetalude rajamisel.

Möödunud aastate kestel on korraldatud umbes üle 72% riiklikust maatagavarast ja praegu on valitseda 73.162 üksust, sellest: Harjumaal — 9.595, Virumaal — 12.271, Läänemaal — 9.204, Järvamaal — 5.346, Tartumaal — 10.561, Võrumaal — 6.271, Valgemaal — 2.750, Petserimaal — 239, Pärnumaal — 5.585, Viljandimaal — 4.553, Saaremaal — 6.788.

Eelpool tähendatud üksustest oli: Eluasemekohti suurusega kuni 1 ha — 7.410, käsitöö- ja maatööliskohti 1 ha kuni 5 ha — 7.392, ühehobusekohti suurusega 5 ha kuni 10 ha — 8.247, asundusetalusid suurusega üle 10 ha — 30.927, tööstuse- ja ärikohti — 1.427, turbarabu — 386.

Olemasolevate väikemaapidamistele on antud juurdelõikeid riigimaade planeerimise korras 1927. a. kaasa arvates umbes 2.175 üksusele.

Korraldatud kruntidel asuvatest ehitustest on hinnatud 74.483 hoonet. Hinnatud hoonetest on müüdud kohal kasutamiseks 34.357 ja ära vedamiseks 7.745, kuna ülejäänud hooned veel lõplikult likvideerimata. Suur osa neist müümata hoonetest asub erilepingute kohtadel. Tartumaal, Harjus ja Virus tõuseb hinnatud hoonete arv üle 10.000, kuna teistes maades hoonete arv on vähem.

Maaseaduse alusel eesõigustatud maasaajate suure arvu alusel arvati, et maa juurde pääsevad isikud, kellel huvi ainult oma eesõiguste realiseerimiseks, ja saadud koha edasi annavad. Maa edasiandjate arv arvati tõusvat üle 25%. Tegelikult on edasi andnud oma rendiõigusi üldse seni 4364 isikut, misugust arvu üle 73.000 rendiüksuse juures suureks ei tohi pidada. Umbes 30% on edasiandmisi sugulastele. Peale asundusmaade väljaandmist vähenes riiklik maatagavara seaduste tagajärjel, mis Riigikogu poolt vastu võetud Maaseaduse täiendamiseks ja muutmiseks 1925. ja 1927. aastal.

Nende seaduste sisu arvesse võttes võib öelda, et Maaseadus osutus radikaalsemaks, kui pärast seda ümber arvati. Ühes maaga riigistati ka tööstuseettevõtted, maakohad ja tühistati enne Maaseadust maade suhtes sõl-

mitud võõrandamislepingud. Pärastised Riigikogu poolt vastuvõetud seisukohad muutsid mõnegi võõrandamise, nagu seda ette näevad redutseerimise seadused.

Kui esimestel aastatel oli koondatud peärõhk võõrandatud suurmaapidamiste likvidatsioonile ja väikemaapidamiste asutamisele, siis oli viimaste aastate tegevuse ülesandeks nende küsimuste lahendamine, mis Maaseaduses lahtiseks jäänud või eriseadustega kavatsatud korraldada. Tähtsamateks küsimusteks olid: 1) Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seadus, 2) Autasumaade tarvitamise seadus, 3) Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seadus, 4) Riikliku maatagavara loomiseks võõrandatud maade eest tasumaksmise seadus, ning praegu maakomisjonis vastuvõetud ja vist juba esitatud võõra maa peal asuvate elamute seadus.

Selle seadusetsükli sihiks on kindla ja kõikumatu aluse rajamisega põllumajandusele luua olukorda, kus valitseb püsiv meeleolu, kus töötajale on kindlustatud tegutseda oma võimete kohaselt.

Riigimaade omanduseks andmise otstarbel on hulk ostu-müügi lepinguid kinnistatud ja kinnistamiseks saadetud. Vast paistab, et maakohtade omanduseks andmine soovitatavalt ruttu ei edene, siis võiks põhjustena mainida: 1) asundusetalude müük on seotud mitme asutusega. Maa boniteedi üle on tarvilik andmeid saada rahaministeeriumilt, edasi maapangalt laenude liitmise kohta, Eesti rahvapangast inventarilaenude kohta, peale selle andmed kohtadelt, ametnikkudelt j.n.e. Et müügioperatsioon alles algamas ja asi uus, siis ei ole asutused esimesel aastal oma tööd sellel alal veel suutnud lõplikult korraldada, sisse elada. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus näeb ette, et enne maakoha müüki ka selle päraldised oleksid likvideeritud. Kui hoonete likvidatsiooni juba varakult alati, siis kestub metsamüük alles aasta, poolteist, ja metsaametnikud ei suutnud lühikese aja jooksul suuremal arvul hindamisi läbi viia. Nüüd on hindamiseks korraldatud erisalgad, hindamissalgad, missuguseid töötas käesoleval aastal, kui ma ei eksi, ligi 40, peale selle veel metsaametnikud.

Kohtade müük on iseenesest täpne ja aegaviitev töö, mille eksituste ärahoidmiseks korralikult peab läbi viima, et ära hoida parandusi müügilepinguis ja kinnistuseraamatuis. Siinjuures märgiksin ära ühe asjaolu, et Põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses nähakse ette kaks moodust, nimelt on ette nähtud maa ostu ja põlise

rendi võimalus. Siin pean tähendama veel, et põllutöoministeriumile ühtki põlise rendi sooviavaldust ei ole tulnud, on tulnud ainult maa ostu soovid.

Popside ja endiste mõisatöölise maa-küsimuse lahendamine seadusandlikul teel on samm, mille tulemusi praegu lõplikult ei saa ette öelda. Kuid ühes ei tohiks kahtlust olla, et neis küsimustes on kõrvaldatud ebakindlus. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamisega ei olnud veel lahendatud eluaseme küsimus, mille viimseks lüüks praegu maakomisjonis arutusel olev võõra maa peal asuvate elamute seaduseelnõu. Mõisate endiste tööliste maaga varustamine on otsekohe tingitud suurmaapidamiste likvidatsioonist. Suurmaapidamiste likvidatsioon tõi põhjaliku muutuse mõisatöölise olukorda. Maaseadusega jäi see terav küsimus lahendamata. Esimestel maa-jagamise aastail oli võimalus mõisa endisi töölisi maaga varustada vallavolikogude kaudu, sest Maaseadusega eesõigustatuil maasaajail ei olnud tolajal veel võimalusi oma õigusi maksuma panna täiel määral. Järgnevail aastail kerkis see küsimus juba teravamalt päevakorra, olles raskemaks probleemiks maa-uenduse läbiviimisel. Mõisatöölise varustamiseks on seni kasutatud 83.849 ha, keskmiselt langeb aga töölispererkonnale umbes 3 ha põllumaad. Maakondades, kus maa-nõudmine suur oli ja kus mõisad suuremalt osalt kiirelt jagatud, nagu Viljandi, Pärnu, Valga, Võru, on töölised vähem maad saanud kui Põhja-Eestis, Harjus, Läänes ja Virus. Peale mõisatöölise on tarvilik maaga rahuldada ka popse. Maatöölise maaga rahuldamise probleem on olnud raskemaks mitte ükski meil vaid ka mujal, nii Saksamaal, kuid iseäranis suurt tähelepanu on see küsimus Taanis leidnud, kus krahv Rewentlow'i energilisel tegevusel maatöölised väikemaapidajateks saanud, kellel keskmiselt kasutada 7,5 ha. 1899. a. määrati 10 miljoni krooni suurune fond laenuandmiseks maamuretsemise otstarbel maatöölisele. $\frac{1}{10}$ maamuretsemise ja majapidamise sisseseadmiseks tarvilikust kapitalist pidi maasaajal olema. 25 aasta jooksul asutati 12.000 maatöölise kohta, asundades keskmiselt aastas 500 majapidamist. Selle korraldusega oli selge küsimuse otstarbekohane lahendamine niihästi majanduslikult, kui riiklikult seisukohalt. Seda teed on ka teised demokraatlikult valitsetud riigid sammunud.

Statistilised andmed näitavad, et väljarändajate keskel põllupidajaid on vähe, kuna rohkel arvul aga esinevad põllutöölised. Kui viimaste aastate väljarändajate elukutse kohta

puuduvad andmed, siis oli 1925. a. põllupidajaid ja põllutöölisi 2672 väljarändaja hulgas 1515. See oli vist ka suur väljarändamise aasta. Ka linnade elanikkude kohta käivad andmed näitavad, et linnad kasvavad maaelanikkude arvel. (M. Martna, stp: Eestis või Taanis?) Ma räägin praegu Eestist. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Ma olen Taanist vähem rääkinud, kui Teie Shveitsist. (M. Martna, stp: Kas see on Teie või minu kasuks?)

1922. — 1927. aastani s. o. 5 aasta jooksul on linnad ja alevid kasvanud 26.700 elaniku võrra, kuna linnade ja alevite loomulikuks juurdekasvuks võiks arvata üleriikliku keskmise — 3,4% — alusel 5.367 inimest, milline arv aga tegelikult veelgi väiksem on. Nii on 5 aasta jooksul maalt lahkunud üle 20.000 inimese.

Põhjuseks, miks inimesed maalt linnadesse valguvad, oleks muu seas: 1) tööjõu tarviduse vähenemine maal, 2) rasked koduloomise võimalused, ja 3) paremate elutingimuste otsimine.

Tööjõu vähenemine talu majapidamistes karjamajandusele üleminekul ja töö mehaneerumisega ei tohiks mõjuvaks põhjuseks olla, kuna maaparanduse tööd suuremal arvul töölisi vajavad.

Elutarviduste miinimum on hariduse ja üldise kultuuri levinemise tagajärjel ka maatöölise juures tõusnud ja sellepärast on neil raske leppida elutingimustega, mis pakub neile tavaline tulu maal.

Otstarbekohaseks ei saaks ka pidada põllutöölise alevikkude tekkimist, missugust nähtust ka rahvamajanduslikust seisukohast kuidagi soovitavaks pidada ei saa. Ka kaubandus ja tööstus ei ole meil sedavõrt arenenud, mis õigustaks inimeste lahtikangutamist põllult ja linnadesse põgenemist.

Maatöölise kõrval on ka väikepõllupidajate järeltulijad täiskasvanud poegade näol maalt põgenejate hulgas, kuna paljud vabaduse sõja ajal alaealised olid, ja neid Maaseaduse alusel maaga oli raske varustada. Siin tuleb varsti revisjon ette võtta, sest talupidajate teised pojad ei tohi muutuda maa proletariaadiks, vaid peavad kujunema loomulikuks juurdekasvuks sihikindla asundusepolitika tagajärjel loodud uute väikemaapidamiste kasutajaskonnale. (M. Martna, stp: Tähendab, talupidajal tohib ainult üks poeg olla?)

Põllumajanduses tegutseva rahva arv oli 1922. a. 616.764 hinge. Iga-aastane juurdekasv peaks andma 3,4 promilli, see on 2.096. $\frac{1}{3}$ leiab teenistus või tööd riigi või omavalitsuse ja seltskondlikus tegevuses või isatalu-

des, $\frac{2}{3}$ aga peab omale töövõimalusi otsima. Siia juurde tuleb veel arvata maatöölisi, kes küll rahva juurdekasvu loomiseks silmapaistvat osa ei edenda, kuna 100 maatöölise perekonna kohta viimase rahvalugemise andmetel 190 üksikut töolist tuleb. Perekonna suurus oli perekondlikudel maatöölistel ainult 3,9, kuna see väiketalupidajatel on 4,1. Maaseaduse §§ 20. ja 21. on maasaamise järjekord aga sarnaselt tähendatud, et agraarpoliitilisest seisukohast õigustatud maa-soovidest ainult osa rahuldada võib, kuna suurem osa kõrvale peab jääma. Seadus võimaldab neile maad ainult uudismaana ülesharimiseks.

Kui meie soovime tulevikurahvana püsida, siis peame maatarvitamiseks olukorra looma, mis vastab meie rahvamajanduse nõuetele ja riiklikkudele huvidele. Välja minnes riiklikkudest huvidest on tarvilik kindlustada maakasutamise võimalus rahva maksimumile. Selle ülesande juures tuleb arvestada riigi territooriumiga, kuna meie oma rahva juurdekasvuga arvestades väljarändamist edendada ei tohi. Riigi territooriumi suurus ei võimalda meile piiramatut vabadust, vaid siin on pindalalised kitsendused mõödapääsematud. Sellest on otsekohe tingitud väikemajapidamise viis. Ka põllumajandusliku produktsiooni üldtingimused kõnelevad väikemajapidamise kasuks.

Et aga väikemajapidamistes saavutada produktsiooni alal suuremaid tulemusi — on tarvilik väikemajapidamistele anda võimalus ratsionaalseks majandamiseks. Selleks on tarvilik väikemaapidamiste korraldamisel neile kuuluvate maade lähendamine hoonete lähedusse, talitusekapitali võimaldamine, teaduste süvendamine j.n.e. Kohtades, kus kõrvalteenistus: nagu kalapüük, metsatööstus, kaevandused võimaldavad äraelamist, tuleb suuremat rõhku panna käsitöökohtade rajamisele, teiselt poolt aga tuleb majapidamisi suurendada seal, kus muutunud olukord äraelamise raskeks teinud.

Maade korraldamine peab teostuma suure tähelepanekuga, kui riiklikudel ja rahvamajanduslikudel põhjustel tahetakse rahvast maa külge siduda.

Kui praegu olemasolevat maanälga rahuldada, tuleks aastas esialgu umbes kuni 700 maakohta juurde soetada. Selle asundusepoliitilise ülesande teostamiseks on tarvilik vabalid ja vabaks saavaid maid kasutada.

Maaseadusega, selle laiendamise seaduse ja Peremeheta maade tarvitamise seadusega riiklikku maatagavarasse arvatud maadest on suurem osa põllumajanduslikult produktiivsest pind-alast kasutatud.

Veel olemasolevast riiklikust maatagavarast, riigi ja eriotstarbe mõisadest, kiriku ja omavalitsuste käes koolikohtadena tarvitada olevatest maadest oleks võimalik hädavajaduse korral nende vähendamise teel asundamiseks eraldada umbes mõnikümmend tuhat ha, mis võimaldab lähemate aastate jooksul luua mõnituhat asundusetalu, kuna osa maatagavarast hädatarvilik popsikohtade korraldamiseks, sest suurem osa eraldamisele kuuluvatest popsikohtadest on eksisteerimiseks iseseisvate väikekohtadena võimetud ja neid tuleb täiendada juurdeldõigetega.

Kuna olemasolev vastav riiklik maatagavara võrdlemisi vähene selleks, et maaelanikkude juurdekasvu mahutada ja maatöölisi eluasemetega varustada, ja et see lähematel aastatel juba lõpule jõuab, siis on tarvilik uusi maa-alasid soetada asundamiseks.

Riiklikku maatagavarasse arvatud maadest võiksid veel kõne alla tulla teatud osas metsamaad ja tuluta maade nimekirjas seisvad soomaad, kuna seejuures riigil on tarvis selleks tarvilikud eeltingimused luua, mis üksikutele isikutele üle jõu käiksid. Metsamaad on asundatud Laiksaare ja Orajõe valdades Pärnumaal ning Vaivara ja Skarjaatina vallas Virus. (M. M a r t n a, stp: M i t u?) Arusaadav, et metsamaade asundamine võimalik on niivõrt, kui võrt see tegevus metsa majapidamist ei halva.

Uute — Laiksaare, Sonda-Mustvee, Lelle-Pärnu — ühendusegede ümbruses, mis võrdlemisi hõreda elanikkude arvuga, on metsamaade asundamine ka metsamajapidamise huvides, kuna avaneb võimalus saada metsamajanduseks tarvilikku tööjõudu.

Ülesharimiseks kõlblike soode pindala arvatakse umbes 200.000 ha peale. Soomaadest võiks saada asundamiseks ligi 10.000 talu. Viimase 4 aasta jooksul on sealt üle 260 üksuse 5500 ha kogupindalaga asundamiseks välja antud, kuid tulemused on veel selgumata. Võib siiski juba kinnitada, et hariduse ja kogemustega soomaaharijad oma ülesande rahuloldavalt lahendada suudavad, kui neil ainelised võimalused ja kui neid rahaliselt tarvilikul määral toetada.

Praeguste korralduste juures on teostatav ka soomaade ülesharimiseks andmine juurdeldõigetena olemasolevatele majapidamistele. Soomaade ülesharimine nõuab aga suuremat kapitali, kui riigikassa seisukord praegu selleks võimaldab. Arvestamise juures tuleks ha soomaa ülesharimise keskmiselt maksma 250 krooni. 20 ha suurune soomaale rajatud talu tuleks ümmarguselt oma 5000 krooni maksma. Hoonete ehitamiseks ja sisseadete muretse-

miseks kulub 7000 krooni. Kokku tuleks soomaale asutatud talu maksma umbes 12.000 krooni. Vaevalt võib maasaajalt nõuda tarvilikust kapitalist 25%, ülejäänud summa peaks võimaldama asundusekapital. Kui aastast soovitakse luua umbes 700 talu, siis peaks kulutama nende asutamiseks umbes üle 6 miljoni krooni. Et praegustes oludes võimata on saada soomaade ülesharimiseks selles ulatuses tarvilikku kapitali, tuleb asundamiseks vajalikku maad hankida sealt, kus seda võimalik teostada vähemate kuludega.

Praegusel ajal on otstarbekohane asundamiseks eramaid omandada nende müügi korral. 1924. aastal läks uute omanikkude kätte üle eramaid statistika keskbüroo andmetel 748 üksust 40.597,4 ha üldpindalaga, millest oli põldu 16.315 ha, rohumaad 21.337 ha, kõlbatud maad 2363 ha. 1925. aastal läks eramaid uute omanikkude kätte 1058 üksust, neist oli 952 üksuse üldpindala 41.907,5, sellest oli põldu 12.149 ha, rohumaad 23.022 ha, kõlbatud maad 2196 ha. 1926. aastal läks üle uute omanikkude kätte eramaid 1210 üksust, neist oli 1022 üksuse üldpindalal 46.882 ha.

Eelpool-toodud andmed maomanduse liikumise suhtes on Saaremaa kohta käivate andmedeta.

Üleminek on sündinud: müügi teel 534 juhul, pärimise teel 893 juhul ja kinkimise teel 612 juhul.

Neist andmetest võib järeldada, et iga aasta üle riigi on uutesse kätte läinud 1000 talu. Kui juurde arvata põlise tarvitamise õigusega väljaantud riigimaid, siis tõusevad arvud veelgi.

Mis puutub talu müügi hindadesse, siis on kogutud andmeid 1922.—1927. a. jooksul oksjonil müüdud talude kohta. Andmeid on käsitada 59 talu müügi üle.

Nende talude pindala kogusuurus oli 2225 ha ja müügihind 360.540 kr. Lõuna-Eesti kohta oleks oksjonil müüdud 30 talu, tiinu keskmine hind 202 krooni, kuna Põhja-Eesti kohta 22 müüdud talu, tiinu keskmiseks hinnaks oleks 152 kr. Sellega ühes on muidugi hooned, mets j.n.c. Vaatamata sellele, et riiklikust maatagavarast asundamiseks määratud põllumajanduslikult produktiivselt kasutatavad maa-alad lõpukorrale jõudmas, ei ole Eestis siiski maanälga tarvis karta, kuna meil võimalik on maaelanikkude juurdekasvu piirides inimesi maaga varustada, kui meil olemasolevaid abinõusid asundusepoliitika alal soovitakse kasutada, erapoolelt hinnates olukorda. On arusaadav, et maksvate seaduste ja määruste alusel võimalik ei ole enam teostada asundusepoliitilisi ülesandeid sel määral, nagu

selleks muutunud olukorras juba tarvidust tuntakse. On rida asundusepoliitilisi päevamuresid, mille edasilükkamine võimata. Need ülesanded oleksid: 1) Kogukonna-, asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse alusel loodud uute majapidamiste ja maatöölise kohtade korraldamine elujulisteks, iseseisvateks väikemaapidamisteks, kui ka piiriäärsete elanikkude maaga varustamine kohtades, kus elanikkude tihedus väiksem; 2) olemasolevate majapidamiste varustamine tarviliku kapitaliga, et kindlustada põllumajandusliku produktiooni arenemist, ning 3) korraldada Maa-seaduse ja teiste seaduste alusel tekkinud rahalised vahekorrad, mille lahendamine peab sündima asundusekapitali arvel. Majapidamiste produktiooni tõstmiseks tuleb eeskätt rõhku panna intensiivsuse tõstmiseks. Selleks otstarbeks on neid tarvilik varustada kapitaliga maaparanduse läbiviimiseks, ehituste püstitamiseks, väetisainete, jõutoidu ja inventari muretsemiseks. Majapidamiste finantseerimise küsimust kavatseti algul erakapitalide abil korraldada.

Eesti maapanga asutamiseega loodeti põllumajanduse finantseerimist otstarbekohasemalt teostada. Kapitalide vabanemine välismail surus sõja tagajärjel üleseläinud protsendid jälle alla poole, ning oli lootusi maapanga kaudu saada välismailt laenu põllumajanduse vajaduse rahuldamiseks põllupidajatele vastuvõetavatel tingimustel. Selle peale vaatamata, et välismaadel vaba raha liikvel, püsivad tingimused laenude suhtes sarnastena, mis meie põllumajandusele ei ole vastuvõetavad. Et aga meie põllumajandus ei suuda kõrgeid protsente tasuda, siis lasub raskus odavaprotsendilise laenu muretsemise suhtes endiselt riigikassal.

Maapanga poolt väljaantavate pantkirjade omandajateks on peaaegselt ainult riigikassa ja riiklikud pangad või erikapitalid. Sarnane olukord ei jäta mõju avaldamata ja peaaegu oleme sinna jõudnud, kus riigikassal puudub võimalus summasid määrata põllumajanduse finantseerimiseks. Ei ole praegu võimalik seisma panna maaparanduse ja veeolude korraldamise töid, mis veskipaisude reguleerimise otstarbel kulukamaks muutuvad, samuti ka chituste püstitamist. Üldine talitusekapitali puudus võib aga asetada majapidamisi olukorda, mis paljudele ülepääsematuks raskuseks muutub.

Kui aga soovime, et põllumajandus, kui tähtsam tegur meie rahvamajanduses, püsiks kindlal alusel, siis on tarvilik hoolitseda põllumajandusele tarviliku kapitali saamise võimaluste eest. Nagu eelpool tähendatud ei

ole võimalik praeguste olude juures maapangal laene anda aladele, kus põllupidaja ei suuda kõrgeid protsente maksta, kuna riigikassa tagavarad — deposiit ja teiste summade näol — nõudmisi rahuldada ei suuda ja krediite piirata tuleb. Kuidas krediitide piiramine aga põllumajandusele mõjuks peaks päevaselge olema kõigile, kes meie põllumajanduse arendamisest huvitatud.

Asundusekapitali ülesandeks on erikapitalide ja teiste tuluallike abil luua kapitali, mis võimaldaks odavaprotsendiliste laenu andmist põllumajanduse produktsiooni tõstmiseks kõigile põllupidajatele ja asundusepoliitika sihikindlat jätkamist tulevikus ning Maaseaduse tagajärjel tekkinud rahaliste vahetõrgete korraldamist. Nagu eelpool tähendatud ei võimalda riigikassa seisukord lõpmatute summade määramist odavaprotsendiliste maapanga pantkirjade ostmiseks, mille tagajärjel raskusi võib tekkida ka maaparanduste sihikindlas teostamises. Talitusekapitaliks laenuandmisega ja maapanga pantkirjade ostmise võimalusega asundusekapitali arvel on aga kindel alus loodud maapanga odavaprotsendiliste pantkirjade mahutamiseks. Koondades põllumajapidamisi moodustavaid varandusi ja korraldades nende abil krediiti ei ole karta asundusekapitali tulude kahanemist. Tekkinud raskuste korral on asundusekapitali tulude arvel riigikassal alati ka võimalik lühiajalist kuni 5 a. sisemist laenu korraldada, andes asundusekapitali sissetulekute kindlustusel võimalohustusi, mis võimalik realiseerida riiklikkudes rahaasutustes. Riigimaade likvidatsiooniga kasvab müüdüd talude võladokumentide arv ja summa. Nende dokumentide alusel on võimalik raha juurdevoolu isegi välisturult korraldada. Eelpool-toodud põhimõtted tohiks küllaldaselt asundusekapitali vajaduse küsimust selgitada, ära näidates, et see kapital ei ole ühe osa, vaid terve meie põllumajanduse ja asundustegevuse finantseerimise aluseks, lahendades ka neid rahalisi küsimusi, mis Maaseaduse tagajärjel tekkinud.

Küsimuse otsustamisel, kas panna asundusekapitali moodustamine ning valitsemine maapanga osakonnale, või luua selleks eriline osakond, mindi välja puhtpraktiliselt seisukohalt. Esimese korralduse mooduse kasuks kõneles peamiselt kolm asjaolu: 1) maapanga juures tegutseb juba selle asutamisest saadik riiklikkude laenued ning ostuvõlgade osakond, kes riigi poolt antud laene, ostuvõlgu j.n.e. inkasseerib, millistest summadest just asundusekapital moodustuks. See osakond täidab seega juba praegu suurelt osalt asundusekapitali seaduses ettenähtud rahalisfunktsioone. 2) Maamuretsemise

küsimus asundamise otstarbeks leiaks kergemini lahendust, kui asundamist tegelikult teostav asutus asuks maapanga juures. Maapangale panditud maa-ala kasvab ajajooksul igatahes õige suureks, ja sellejuures oleks kergem riigile maid omandada. 3) Asunduse-tegevus kannab üldse rohkem finantsiaalset iseloomu, sest kohtade müümine, laenued andmine, võlgade inkasseerimine j.n.e. on puht panga operatsioonid ja kestavad normaalsel korral aastakümneid — 60 aastat. Luuakse asundamise läbiviimiseks eriline asutus, siis peab ka see ikkagi kandma panga iseloomu.

Mis puutub vastutuseküsimusse, siis oleks ükskõik, kas asundusekapitali summasid valitseb maapanga osakond või mõni muu riiklik asutus, sest asundusekapital vastutab ise võimalikkude kahjude eest, mis seadustes ning määrustes ettenähtud korras teostatud operatsioonidest tekkida võiksid. Oma tegevuses on aga maapanga osakond niisama vastutav, nagu iga teinegi riiklik asutus.

Teine asi on, kui kõnelda asundusepoliitika. Siin on iseenesest arusaadav, et see otstarbekohane ei oleks, kui mõni üksik riigiasutus, olgu see siis kas maapanga osakond või mõni teine asutus põllutöoministeeriumi kõrval iseseisvalt asundusepoliitikat ajama hakkaks.

Asundamise tehniline läbiviimine aga võiks samuti sündida panga osakonna tehniliste jõudude abil, kuna aga üldiste põhimõtete ülesseadmine s. o. asundusepoliitika juhtimine sündida võiks analoogiliselt nagu laenupolitika — põllutöoministri kaudu Vabariigi Valitsuse poolt.

Peale selle loetakse üheks asundusekapitali seaduse tagasilükkamise põhjuseks asunduse-seaduse puudumist. Peab tähendama, et sarnane põhjendus ekslik on, sest asundusekapitali seadus ja asunduseseadus on kaks iseseisvat seadust, ja mõlemil on oma kindlad eri-ülesanded.

Asundusekapitali seadus on oma iseloomult õigemini teatud kapitali tarvitamise seadus, sest määrab ju viimane kindlaks ainult ülesanded, milleks kapitali tarvitada võib, ning laenu määra, protsendi ja kestuse, kuna muu osa, see on asundusekapitalist saadud summade kasutamise kord ja viis ning ülesannete tehniline läbiviimine on jäetud eriseaduste lahendamisele, nagu seda on näiteks popsiseaduse, Võõrandatud mõisade eest tasumaksmise seadus j.n.e. Samuti tuleb asunduseseaduse kui eriseaduse peale vaadata, kuna raske on asundusekapitali seaduses üles lugeda üksikasjalikult kõiki neid sihtjooni ja tehnilisi ülesandeid, mis ette näha tulevad asunduseseaduses.

Asundamise ülesanne on ainult osa neist ülesannetest, mida asundusekapitalil finantseerida tuleb. Sellepärast pole alust asunduskapitali seaduse vastuvõtmist olenevaks teha asunduseseadusest. Need kaks seadust tulevad eraldi vastu võtta, kusjuures asunduskapitali seadus käsitab kapitali tarvitamist, asunduseseadus aga asundamist, nii poliitilisest kui ka tehnilisest seisukohast.

Esitades asunduskapitali seaduseelnõu oli Vabariigi Valitsuse sooviks luua stabiilseid aluseid meie põllumajanduse arendamiseks,

ja et võimaldada sellel alal oma jõudu ja oskust tööle rakendada meie rahvale. (Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja **K. Einbund**: Ettepanek on, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Sekretär **M. Juhkam**.

